

บทความวิจัย

## พลวัตของปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง: กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวของเยาวชนในปี 2563-2564

บุญเลิศ วิเศษปรีชา<sup>a,\*</sup> อุเชนทร์ เชียงแสน<sup>b</sup>

<sup>a</sup> รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

<sup>b</sup> อาจารย์ประจำสำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

\* ผู้แต่งหลัก: boonlert\_pricha@yahoo.com



วันที่รับ: 11 ตุลาคม 2566  
วันที่แก้ไข: 18 ธันวาคม 2566  
วันที่ตอบรับ: 20 ธันวาคม 2566

บรรณาธิการ: บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ  
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย

สิทธิ์: สัญญาอนุญาตแบบครีเอทีฟ  
คอมมอนส์ - แจกจ่ายได้ ต้องอ้างอิง  
ไม่แก้ไขดัดแปลง ไม่ใช่เพื่อการค้า

ลิขสิทธิ์: บทความนี้เป็นลิขสิทธิ์ของ  
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย

การอ้างอิง: บุญเลิศ วิเศษปรีชา, และ  
อุเชนทร์ เชียงแสน. 2566. “ถกคิด  
‘การอภิบาล’ (governance) ใน  
ประเทศไทยผ่านงานวิจัยและ  
หลักสูตรการสอนในมหาวิทยาลัย”.  
วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย 53 (2): 305-32.  
<https://doi.org/10.61462/cujss.v53i2.2441>

ข้อความที่ปรากฏทั้งหมดในบทความ  
เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่  
ความเห็นของหน่วยงานวารสารผู้  
จัดพิมพ์

### บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้ นำเสนอสันติวิธีในทางปฏิบัติในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง กรณีการเคลื่อนไหวของขบวนการเยาวชนช่วงปี 2563-2564 เพื่อทำความเข้าใจเงื่อนไขในทางปฏิบัติที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวที่เริ่มต้นจากความตั้งใจที่จะใช้สันติวิธี แต่ต่อมามีผู้ใช้ความรุนแรงเชิงตอบโต้แบบไม่มีอาวุธร่วมด้วย งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล 60 คน จัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม และใช้แนวคิดปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงที่ให้ความสำคัญกับความรู้อาจได้จากประสบการณ์ของผู้เคลื่อนไหว และการรับมือของรัฐ

บทความนำเสนอสามประเด็น คือ หนึ่ง การยกระดับความรุนแรงเกิดจากปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างฝ่ายรัฐกับผู้ชุมนุม ทั้งสองฝ่ายจึงมีส่วนต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น สอง ความรู้จากภาคปฏิบัติของนักกิจกรรมพบว่า ผู้ร่วมเคลื่อนไหวบางส่วนต้องการตอบโต้เจ้าหน้าที่รัฐ การห้ามปรามจึงไร้ผล ทางเลือกที่ทำได้คือ ช่วยให้ผู้ชุมนุมที่ไม่ต้องการปะทะได้ออกจากพื้นที่เสี่ยง สาม รัฐสามารถสลายการเคลื่อนไหวแล้วไม่เสียความชอบธรรม เพราะใช้วิธีการปราบปรามอย่างชาญฉลาด

**คำสำคัญ :** สันติวิธี อารยะต่อต้าน การเคลื่อนไหวของเยาวชน สถาบันกษัตริย์ การปราบปรามอย่างชาญฉลาด

RESEARCH ARTICLE

## The Dynamics of Nonviolent Action Amidst Political Conflict: A Case Study of the 2020-2021 Youth Movement

Boonlert Visetpricha<sup>a,\*</sup>, Uchane Cheangsan<sup>b</sup>

<sup>a</sup> Associate Professor, Ph.D., of Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University Rangsit Campus

<sup>b</sup> Lecturer of The School of Political Science and Public Administration, Walailak University

\* Corresponding author email: boonlert\_pricha@yahoo.com



Received: October 11, 2023  
Revised: December 18, 2023  
Accepted: December 20, 2023

Editor: Pandit Chanrochanakit  
Faculty of Political Science,  
Chulalongkorn University

License: [Creative Commons](#)  
License: Attribution–  
NonCommercial-NoDerivatives;  
(CC-BY-NC-ND 4.0)

Copyright: ©2023 Faculty of  
Political Science, Chulalongkorn  
University

Citation: Visetpricha, Boonlert,  
and Uchane Cheangsan. 2023.  
“The Dynamics of Nonviolent  
Action Amidst Political Conflict:  
A Case Study of the 2020-2021  
Youth  
Movement”. *Chulalongkorn  
University Journal of Social  
Sciences* 53 (2): 305-32.  
<https://doi.org/10.61462/cujss.v53i2.2441>

All statements in this article  
are the opinions of the  
authors. It is not the opinion of  
the publisher of the journal.

### Abstract

This research article delves into the practice of nonviolent action within the context of political conflict, focusing on the 2020-2021 youth movement. Through qualitative research methods, including in-depth interviews with 60 informants and two focus-group discussions, we seek to shed light on the practical factors that led to the movement's initial intent of employing nonviolent action, but later some protesters engaging in reactive unarmed violence.

Drawing upon the conceptual framework of nonviolent action theory, which emphasizes the pragmatic knowledge accumulated through activist experiences and state strategies, our article advances three key arguments. First, we contend that the escalation of violence resulted from a complex interplay between the movement and state actions. Both sides contributed to the escalation, challenging conventional narratives that place the sole blame on the movement itself. Second, activists learned from their experiences that some protesters harbored a desire to react against state officials. Attempting to prohibit such reactions proved ineffective. Consequently, movement organizers adopted alternative strategies, such as guiding other protesters away from areas prone to violence. Third, we argue that the state managed to suppress the movement without losing its justification by employing smart repression tactics that garnered public acceptance.

**Keywords:** Nonviolent Action, Civil Resistance, Youth Movement, Monarchy, Smart Repression

บทนำ

### สันติวิธีในทางปฏิบัติในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง<sup>1</sup>

เราใช้สันติวิธี เรามีแนวทิงสาและอารยะขัดขืน เราจะไม่มีการปะทะ ผมพาพี่น้องมาลั่นกลองรบแล้ว ผมสัญญา ผมต้องรักษาหน้าที่ของตัวเอง คือพี่น้องต้องกลับบ้านอย่างปลอดภัย ดังนั้นเราจะไม่เข้าปะทะ เมื่อเราเดินขบวนไปแล้ว เมื่อรถแห่ของแกนนำบอกให้หยุด ขอให้พี่น้องหยุดได้หรือไม่ ถ้าเราขอให้นั่งลง เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะ พี่น้องจะนั่งให้ผมได้หรือไม่ และขอรับรองอีกหนึ่งอย่าง เจอตารวจชุดสีน้ำเงิน อย่าพุ่งไปหาเขา ให้ยิ้มให้เขา พิสูจน์ให้โลกรู้ว่าวันนี้ประชาชนที่มีเพียงสามอย่าง คือ มือเปล่า รอยยิ้ม และหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยอุดมการณ์ จะเอาชนะตำรวจที่มีอุปกรณ์ครบมือ เพราะการต่อสู้ครั้งนี้เราไม่ได้ต่อสู้ด้วยกำลัง แต่เราต่อสู้ด้วยความคิด... ใครควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ใครหัวร้อน เข้าไปบอกเขา คุณกำลังทำให้ขบวนการประชาธิปไตยทั้งหมดมีปัญหา

นายพริษฐ์ ชิวารักษ์ หนึ่งในแกนนำของกลุ่มคณะราษฎร 63 ได้ประกาศขอความร่วมมือจากมวลชน ในเช้าของวันอาทิตย์ที่ 20 กันยายน 2563 ก่อนเคลื่อนขบวนผู้ชุมนุมไปยังหนังสือข้อเสนอปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ที่ทำเนียบองคมนตรีซึ่งอยู่ภายในพระบรมหาราชวัง หลังจากที่คุณคณะราษฎรได้นัดหมายชุมนุมใหญ่ในวันเสาร์ที่ 19 กันยายน 2563 โดยมีการปราศรัยและปักหลักค้างคืนที่ท้องสนามหลวง

คำปราศรัยของพริษฐ์ ชิวารักษ์ ข้างต้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความมุ่งมั่นที่จะใช้แนวทางสันติวิธีและหลีกเลี่ยงการปะทะ จากที่หลายฝ่ายกังวลว่า การเคลื่อนไหวอาจนำไปสู่ความรุนแรง (Thaiger 2020) กลับยุติลงโดยไม่มีเหตุร้ายใด ๆ โดยนางสาวบันสนยา สิทธิจักรวัฒนกุล เป็นตัวแทนของกลุ่มคณะราษฎร 63 ยื่นข้อเสนอต่อ พล.ต.ท. วัชรพงศ์ พงษ์เกตุรา ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ผู้แทนรับมอบหนังสือ ท่ามกลางตำรวจควบคุมฝูงชนหลายพันนาย

อย่างไรก็ดี หลังจากการเคลื่อนไหวดำเนินต่อไป การนัดหมายชุมนุมครั้งต่อ ๆ มา โดยเฉพาะเมื่อแกนนำถูกจับกุมและถูกปฏิเสธสิทธิการประกันตัวในวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2563 สถานการณ์เผชิญหน้าระหว่างทั้งสองฝ่ายเริ่มตึงเครียดขึ้น แต่ยังไม่มีการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ กระทั่งล่วงเข้าปี 2564 วันที่ 13 กุมภาพันธ์ มวลชนแถวหน้าของกลุ่มผู้ชุมนุมเริ่มปะทะกับแนวกันของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่หน้าศาลฎีกา ขณะที่ผู้จัดการชุมนุมพยายามขอให้ผู้อยู่ด้านหน้าออกจากแนวเผชิญหน้า แต่ไม่ได้ผล หลังจากนั้นเมื่อมีการนัดหมายแบบไร้แกนนำในช่วงเดือนมีนาคม 2564 การปะทะเริ่มบ่อยขึ้นและกินเวลานานขึ้นในแต่ละวันกว่าจะยุติ กระทั่งเดือนสิงหาคม 2564 มีการปะทะเกือบทุกวันระหว่างกลุ่มเยาวชนและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่แยกสามเหลี่ยมดินแดง ก่อนจะยุติลงในเดือนตุลาคม<sup>2</sup>

บทความวิจัยชิ้นนี้ วิเคราะห์พลวัตของการเคลื่อนไหวที่นำโดยเยาวชนนิสิตนักศึกษาในช่วง

<sup>1</sup> บทความวิจัย สรุปเนื้อหาส่วนหนึ่งจากงานวิจัย เรื่อง สันติวิธีในทางปฏิบัติในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2565.

<sup>2</sup> รายละเอียดของแต่ละเหตุการณ์ที่มีการปะทะสามารถดูได้จากฐานการชุมนุมการเคลื่อนไหว <https://www.mobdatathailand.org>

ปี 2563-2564 จากแง่มุมด้านสันติวิธีหรือปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง (nonviolent action) เพื่อทำความเข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวกับฝ่ายรัฐ ที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวซึ่งเริ่มต้นด้วยความตั้งใจที่จะใช้แนวทางสันติวิธี แต่ต่อมากลับมีเหตุปะทะตอบโต้ระหว่างผู้ร่วมขบวนการเคลื่อนไหวกับเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้เกิดข้อถกเถียงว่า เป็นการเคลื่อนไหวที่ออกนอกแนวทางไม่ใช้ความรุนแรงแล้วหรือไม่ อย่างไร บทความชิ้นนี้ไปไกลกว่าการวิพากษ์ว่าขบวนการไม่อาจรักษาวินัยของการไม่ใช้ความรุนแรง ดังที่นักทฤษฎีสันติวิธี เช่น ยีน ชาร์ป (1973; 2008; 2013) และ Erica Chenoweth (2013) เน้นย้ำ โดยพยายามทำความเข้าใจความรู้เชิงปฏิบัติจากมุมมองของนักกิจกรรมว่า สถานการณ์พัฒนาไปสู่จุดดังกล่าวได้อย่างไร ความรู้การตัดสินใจในสถานการณ์ขณะนั้นเป็นอย่างไร

### **ความจำเป็นของการเข้าใจสันติวิธีในทางปฏิบัติ**

สังคมไทยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติวิธีหรือแนวทางไม่ใช้ความรุนแรงมาหลายสิบปี อย่างน้อยตั้งแต่ปี 2519 ที่มีการแปลหลักการสันติวิธีตามแนวมหาตมะ คานธี (Richard Bartlett Gregg 2022 2022; Phra Paisal Visalo 1986) หลังจากนั้นยังมีการแปลงานชิ้นสำคัญด้านปฏิบัติการไร้ความรุนแรงของ ยีน ชาร์ป (Gene Sharp) คือ อำนาจและยุทธวิธีไร้ความรุนแรง (Power, Struggle and Defense) (Sharp Gene 1986) ซึ่งปรับปรุงจากหนังสือ The Politic of Nonviolent Action (1973) โดยยีน ชาร์ป ที่ถือเป็นหนังสือเล่มสำคัญในการศึกษาสันติวิธี หลังจากนั้น ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ด้านปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงทั้งในทางวิชาการและสาธารณะ (Chaiwat Satha-Anand 1990; 2003; 2010; 2016a; 2016b) อีกทั้งโครงการจัดพิมพ์คอปไฟที่ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นกำลังสำคัญ ยังสนับสนุนงานแปลและงานวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงและสันติวิธีที่สำคัญอีกหลายชิ้น เช่น เหตุใดต่อต้านด้วยสันติวิธีจึงได้ผล: ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ของความขัดแย้งแบบไม่ใช้ความรุนแรง โดย มาเรีย สเตฟาน และเอริกา เซโนเวธ (2015) รัฐศาสตร์ไม่ฆ่า โดย เกล็น ดี. เพจ. (2009) การแปลงเปลี่ยนขับเคลื่อนความขัดแย้งด้วยสันติวิธี โดย โยฮัน กัลตุง (2550) สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ก็ตีพิมพ์งานแปลคู่มือการฝึกอบรม คือ ก้าวพ้นและแปลงเปลี่ยน บทนำสำหรับการทำงานความขัดแย้ง (Johan Galtung 2013) สถาบันการศึกษาหลายแห่งยังมีการเรียนการสอนและการวิจัยเกี่ยวกับสันติวิธี (Chayanit Poonyarat 2016) รวมถึงที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (Sorasak Ngamcachonkulkid 2015)

งานวิจัยที่ประยุกต์แนวคิดสันติวิธีมาใช้กับขบวนการเคลื่อนไหวในสังคมไทย ในระยะแรกมักนำไปใช้วิเคราะห์ขบวนการภาคประชาชน ที่มีความขัดแย้งกับรัฐและกลุ่มทุนขนาดใหญ่ เช่น สมัชชาคนจน (Prapart Pintobtang 1998) การชุมนุมเหล่านี้มักถูกมองในแง่ลบ แต่นักวิชาการหลายท่านต่างชี้ให้เห็นถึงที่มาของความขัดแย้งและเสนอให้ใช้แนวทางสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้ง ( Chantana Banpasirichote Wungaeo 2004; Vanchai Vatanasapt 2006) อย่างไรก็ตาม งานเหล่านี้ถกเถียงเกี่ยวกับแนวทางสันติวิธีไม่มาก มักเน้นถึงที่มาของความขัดแย้ง

และชี้ว่าการประท้วงเป็นสิทธิที่ประชาชนสามารถแสดงออกได้

งานวิจัยที่มีศึกษาภาคปฏิบัติการของสันติวิธี ไม่ใช่แค่อภิปรายในเชิงหลักการ ปรากฏอยู่ในงานศึกษากรณีความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น งานศึกษาของ Janjira Sombatpoonsiri (2016) กล่าวถึงการประท้วง ณ มัสยิดกลางปัตตานี จังหวัดปัตตานี ตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม ถึง 4 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นการประท้วงที่ผู้ชุมนุมและฝ่ายรัฐต่างมีบทเรียนจากกรณีตากใบในปี พ.ศ. 2547 ที่มีการจับกุมผู้ชุมนุมและมีผู้เสียชีวิตระหว่างนำตัวจากที่ชุมนุมไปค่ายทหารมากถึง 78 คน การชุมนุมที่มัสยิดกลางปัตตานีทั้งสองฝ่ายต่างปฏิบัติแตกต่างจากเดิม เริ่มจากฝั่งผู้ชุมนุมมีการฝึกอบรมแนวทางสันติวิธีให้กับชาวบ้านก่อน และการชุมนุมเป็นไปตามแนวทางสันติวิธี เปิดเผยเป้าหมายและวิธีการให้เจ้าหน้าที่รับทราบเพื่อขจัดความระแวงสงสัย เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐเห็นความตั้งใจที่จะไม่ใช้ความรุนแรง การรับมือกับการชุมนุมจึงเป็นไปด้วยการผ่อนปรน จนกระทั่งการชุมนุมสามารถหาข้อยุติได้ งานชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวแนวทางสันติวิธียังเป็นไปได้แม้ในบริบทที่ความตึงเครียดสูง

งานวิจัยที่น่าสนใจอีกสองชิ้นที่เกี่ยวข้องกับสันติวิธีในทางปฏิบัติในพื้นที่ภาคใต้ ได้แก่ โครงการสันติอาสาสมัครชียาน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยคนธรรมดาที่อาสาเป็นสภชิพยานในฐานะฝ่ายที่สามที่ไม่ถืออาวุธ รับฟังทุกฝ่ายและสะท้อนความจริงจากการรับรู้ เพื่อลดเงื่อนไขการเผชิญหน้าของทั้งสองฝ่ายที่อาจพัฒนาเป็นความรุนแรง (Jularat Damrongviteetham 2016) และบทบาทของบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ต้องยึดถือจริยธรรมวิชาชีพปฏิบัติหน้าที่ดูแลรักษาผู้ป่วยโดยไม่เลือกฝ่าย จึงสร้างความไว้วางใจและลดโอกาสที่จะเกิดความรุนแรงได้ (Pakawadee Suphunchitwana 2016)

งานวิชาการด้านสันติวิธีที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมือง หลายชิ้นเป็นข้อเสนอเชิงหลักการ เช่น ให้นำแนวทางสานเสวนามาใช้ในการคลี่คลายความขัดแย้ง (Supattra Jittasathien 2010; Chalut Pratheuangrattana 2020) หรือข้อเสนอหลักการพุทธสันติวิธี (Phra Sopa Dhammateepo. 2020; Phramaha Bovornvit Ratanachoto 2021) บทความของ Chayanit Poonyarat (2010) สรุปหลักสำคัญและวิธีการของสันติวิธีในช่วงระหว่างการประชุมของแนวร่วมประชาชนต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) งานชิ้นนี้มีความสำคัญในแง่ที่ว่า เป็นความพยายามเผยแพร่แนวทางสันติวิธีในหมู่ผู้ชุมนุมและให้สังคมเข้าใจหลักการดังกล่าว ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดความรุนแรงทางการเมือง

งานชิ้นสำคัญของความรุนแรงปี 2553 ศึกษาโดย โครงการยุทธศาสตร์สันติวิธีสำหรับสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 (Nonviolent strategic project for Thai society in the Twenty-First Century, 2011) ที่พยายามทำความเข้าใจพัฒนาการของการชุมนุมของกลุ่ม นปช. ที่เริ่มจากสันติวิธีแต่จบลงด้วยความรุนแรง โดยทำความเข้าใจมุมมองที่แตกต่างระหว่างผู้ชุมนุมกับรัฐ และชี้ว่า จุดเปลี่ยนที่สำคัญคือ การปรากฏตัวของกองกำลังไม่ทราบฝ่ายปะปนกับกลุ่ม นปช. ในวันที่ 10 เมษายน มีการใช้อาวุธปืนและระเบิด เป็นเหตุให้มีทหารเสียชีวิต เพราะทำให้ฝ่ายรัฐมองว่า ผู้ชุมนุมมีอาวุธร้ายแรง ขณะเดียวกัน การปะทะวันนั้นก็มีมวลชนของกลุ่ม



นปช. เสียชีวิตมากกว่าสิบคน จึงทำให้ทั้งสองฝ่ายมีท่าทีเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน

บทความของ Anusorn Unno (2012) ทำความเข้าใจสันติวิธีในทัศนะของคนเสื้อแดง หรือกลุ่ม นปช. ซึ่งมักถูกมองจาก “มาตรฐาน” ของ “นักสันติวิธี” ในไทยว่า ไม่ใช่แนวทางสันติวิธี และเสนอข้อโต้แย้งเชิงวิพากษ์ว่า การเข้าใจสันติวิธีไม่ควรพิจารณาแยกจากหลักการอื่น ๆ โดยเฉพาะหลักความเสมอภาคและความเป็นธรรม รวมถึงควรเข้าใจสันติวิธีในบริบทเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ไม่ใช่การนำหลักการที่เป็นสากลมาใช้ตัดสิน ดังเช่น คนเสื้อแดง นิยามสันติวิธีของพวกเขาว่า การไม่ทำร้ายใครก่อน แต่ก็จะไม่ยอมถูกทำร้ายฝ่ายเดียว จึงมีความชอบธรรมที่จะได้กลับ

ต่อมาในการชุมนุมของคณะกรรมการประชาชนเพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) มีงานที่อธิบายว่า การเคลื่อนไหวของกปปส. โดยภาพรวมเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติการไม่ใช่ความรุนแรงของ ยืนชาร์ป ส่วนที่มีข้อสงสัยว่า กลุ่มกปปส. ใช้ความรุนแรงร่วมด้วยหรือไม่ เช่น เหตุการณ์ปะทะที่สี่แยกหลักสี่ หรือการจับกุมการ์ดที่มีอาวุธ ให้รอผลการตัดสินคดีจึงจะบอกข้อเท็จจริงได้ (Chalat Pratheuangrattana 2014) ส่วนกรณีเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.) ซึ่งเคลื่อนไหวคู่ขนานกับ กปปส. วิทยานิพนธ์ของ Nusser Yeemhad (2018) ซึ่งเป็นหนึ่งในแกนนำของ คปท. อธิบายว่า คปท. ใช้แนวทางสันติวิธีเชิงรุก (active pacifism) ซึ่งต่างจากสันติวิธีแนวอื่นตรงที่เน้นการเพิ่มมาตรการกดดัน และต่างจากอารยะขัดขืน คืออาจจะยอมรับหรือไม่ยอมรับโทษทางกฎหมาย หมายถึงไม่ยอมให้จับกุมโดยง่าย และการเคลื่อนไหวแต่ละครั้งอาจแจ้งหรือไม่แจ้งให้รัฐทราบ

งานอีกจำนวนหนึ่งศึกษาบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคม ที่ช่วยเฝ้าระวังเพื่อลดเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความรุนแรง เช่น บทบาทของอาสาสมัครสันติวิธีในการชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อแดงในปี 2553 (Athittha Kongsup 2010) ศูนย์ข้อมูลติดตามสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง โดยพลเรือนที่ปราศจากอาวุธและวางสถานภาพเป็นกลางระหว่างสองฝ่าย เพื่อป้องกันความรุนแรงในช่วงการชุมนุม ของกปปส. (Panya Parmkaew 2017) กลุ่มเฝ้าระวังการสื่อสารบนสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อบ่งชี้การสื่อสารที่กำลังเปลี่ยนจากการใช้ Hate Speech ไปสู่ Dangerous Speech ที่สุ่มเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรง (Chanchai Chaisukkosol 2016) อย่างไรก็ตาม ความพยายามของภาคประชาสังคมยังไม่มีพลังมากพอที่จะเหนี่ยวรั้งไม่ให้ความรุนแรงเกิดขึ้น

นอกจากนี้ มีงานศึกษาข้อจำกัดของสันติวิธีในสังคมไทย เช่น ขาดความเห็นอกเห็นใจ และการสนับสนุนของผู้ที่ไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสียกับความขัดแย้งโดยตรง ซึ่งมีผลต่อ “ชัยชนะ” ของการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองด้วยสันติวิธี (Phraiwan Khenphrom 2013) ทำนองเดียวกัน Somchai Preechasinlapakun (2017) อ้างถึง John Rawls ซึ่งชี้ว่า การแตกแยกกันอย่างลึกซึ้งภายในสังคม เป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้ปฏิบัติการฝ่าฝืนกฎหมายของประชาชน ไม่อาจ

กระตุ้นโน้มน้ามนด้านความยุติธรรมของผู้คนในสังคมให้เกิดขึ้นได้ เพราะสังคมที่มีการแบ่งแยกอย่างชัดเจน ทำให้การมองปรากฏการณ์บางอย่างถูกบดบังด้วยความเป็นฝักเป็นฝ่าย

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น จะเห็นว่า งานวิชาการไทยด้านสันติวิธีหรือปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง ที่มีอยู่มากเป็นข้อเสนอเชิงหลักการ ทั้งๆ ที่ความสำคัญของการศึกษาด้านปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงไม่ใช่แค่เรื่องเชิงทฤษฎี แต่ต้องให้ความสำคัญกับการปฏิบัติ (Sharp Gene 1973) แต่งานวิจัยภาคปฏิบัติของแนวทางไม่ใช้ความรุนแรงในสังคมไทยยังมีจำกัด

บทความวิจัยชิ้นนี้วิเคราะห์การเคลื่อนไหวของขบวนการเยาวชนในช่วงปี 2563-2564 ซึ่งมีเงื่อนไขด้านบริบทและขบวนการเคลื่อนไหวแตกต่างจากยุคการเมืองเสื้อสี และเป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจปฏิสัมพันธ์ในทางปฏิบัติระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวกับเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงสื่อมวลชน และกระแสสาธารณะที่ทำให้การเคลื่อนไหวซึ่งเริ่มต้นด้วยความตั้งใจที่จะไม่ใช้ความรุนแรง แต่กลับพัฒนากลายเป็นหมิ่นต่อการใช้ความรุนแรงหรือมีความรุนแรงร่วมด้วย โดยที่งานศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนมักเป็นงานที่อธิบายที่มา วิธีคิด และแนวทางการเคลื่อนไหว (Kanokrat Lertchoosakul 2021; Anusorn Unno et al. 2023) แต่ไม่ได้ศึกษาจากแง่มุมปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง

### กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทความชิ้นนี้ใช้แนวทฤษฎีปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง (nonviolent action) หรือสันติวิธี เป็นแนวคิดหลักในการศึกษา โดยใช้คำว่า “สันติวิธี” และ “ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง” ในความหมายที่แทนกันได้ โดยหมายถึงคำว่า nonviolent action ในภาษาอังกฤษ แม้จะมีข้อควรพิจารณาว่า คำว่าสันติวิธีที่ถูกนำมาใช้ในสังคมไทย มักสืบสาวความคิดมาจากแนวทางสันติอสังหาของ มหาตมะ คานธี ที่สัมพันธ์กับหลักศาสนาหรือศีลธรรม ซึ่งต่างกับนักทฤษฎีและนักปฏิบัติจากตะวันตกที่อธิบายปฏิบัติการไม่ใช้รุนแรงจากฐานคิดเรื่องทฤษฎีอำนาจ

ยีน ชาร์ป (Gene Sharp) นักทฤษฎีคนสำคัญของแนวคิดนี้ให้นิยามของคำว่า ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง (nonviolent action) ว่าเป็นการกระทำที่ไม่ได้มุ่งหมายที่จะสังหารหรือทำร้าย ซึ่งตรงกันข้ามกับการใช้ความรุนแรง ซึ่งมุ่งให้เกิดการบาดเจ็บ ทำลายล้าง สร้างความสะพรึงกลัว และหวังประสิทธิภาพสูงสุดจากความรุนแรงนั้น (Sharp Gene 1973, 4) ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงเป็นเทคนิคของปฏิบัติการในความขัดแย้ง ซึ่งผู้เข้าร่วมการกระทำหรือปฏิเสธที่จะกระทำ ทั้งนี้การกระทำดังกล่าวจะต้องไม่ใช้ความรุนแรงเชิงกายภาพ (Sharp Gene 2008, 1373) เอรিকা เชโนเวธ (Erica Chenoweth) นักวิชาการด้านสันติวิธีอีกคนหนึ่งให้นิยามของปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงว่า เป็นการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายทางกายต่อผู้อื่น หรือข่มขู่ที่จะทำอันตรายต่อผู้อื่น (Erica Chenoweth 2021, 35)

ระยะหลังนักวิชาการหลายท่าน เช่น Erica Chenoweth (2021) และ Kurt Schock (2015) เลือกใช้คำว่า อารยะต่อต้าน (civil resistance) แทนคำว่า ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง เพราะคำว่าไม่ใช้ความรุนแรง อาจสื่อถึงการไม่ใช้ความรุนแรงบนพื้นฐานของข้อห้ามทาง

ศีลธรรม (Erica Chenoweth 2021, 6; Kurt Schock 2015, 2) โดย Erica Chenoweth นิยามอารยะต่อต้านว่า หมายถึง การต่อสู้โดยประชาชนที่ไม่ใช้อาวุธและใช้ปฏิบัติการในหลายรูปแบบเพื่อสร้างพลังให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Erica Chenoweth 2021, 28) ส่วน Kurt Schock นิยามอารยะต่อต้านว่า เป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช้ความรุนแรงโดยภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องความขัดแย้งกับผู้ถืออำนาจรัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ตัวเอง (Kurt Schock 2015, 2)

อย่างไรก็ดี บทความชิ้นนี้ เห็นว่า คำว่า ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง สื่อความหมายได้ชัดเจนกว่าคำว่า อารยะต่อต้าน ที่สื่อถึงการ “ต่อต้าน” มากกว่าการปฏิบัติการที่มุ่งความเปลี่ยนแปลง ส่วนคำว่า ไม่ใช้ความรุนแรง สื่อความหมายที่ตรงตัวว่า เป็นการเคลื่อนไหวที่ไม่กระทำอันตรายต่อร่างกาย หรือช่่วยจะทำอันตรายผู้อื่น ส่วนจะไม่ใช้ความรุนแรงด้วยเหตุผลทางด้านศีลธรรมหรือเหตุผลทางปฏิบัติเป็นเรื่องรอง

ยีน ชาร์ป อธิบายว่า ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ใช่การอยู่นิ่งเฉย ยอมรับการถูกกระทำ (passive) แต่เป็นการกระทำ (action) ในแบบไม่ใช้ความรุนแรง เป็นการเผชิญหน้า (confront) กับความขัดแย้งเพื่อทำให้ความขัดแย้งที่แฝงอยู่ (latent conflict) ปรากฏเด่นชัด โดยไม่ได้มองว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องผิดปกติ แต่มองความขัดแย้งเป็นโอกาสที่จะผลักดันให้สังคมก้าวหน้า ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง เป็นเทคนิคของการต่อสู้ที่ใช้ในความขัดแย้งและเป็นการกดดันเชิงบังคับ (sanction) เพื่อบรรลุเป้าหมายในความขัดแย้งที่มักถูกใช้เมื่อการกระทำที่เบากว่า เช่น การเจรจา การประนีประนอม การให้ตุลาการตัดสินชี้ขาด การโน้มน้าวใจ และอื่น ๆ ที่คล้ายกันไม่ได้ผล (Sharp Gene 2008, 1973)

ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงวางอยู่บนทฤษฎีอำนาจที่ว่า รัฐดำรงอยู่ได้เพราะประชาชนยินยอมให้รัฐปกครอง หากประชาชนไม่ยอมรับอำนาจปกครองและถอนการสนับสนุนรัฐ โดยเฉพาะ หากกลไกที่เคยสนับสนุนระบอบของรัฐ ผละออกจากระบอบ ก็จะทำให้ระบอบนั้นไม่สามารถดำรงอยู่ได้ (Sharp Gene 2008) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น กรณีของการขับไล่ประธานาธิบดี เฟอร์ดินานด์ มาร์กอส แห่งฟิลิปปินส์ ในปี ค.ศ. 1986 จุดสุดท้ายที่ระบอบมาร์กอสล่มสลาย เมื่อผู้นำกองทัพปฏิเสธที่จะใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามผู้ชุมนุม จนมาร์กอสถูกสหรัฐอเมริกากดดันให้ลงจากตำแหน่ง (Amado Mendoza Jr. 2009)

ชาร์ป อธิบายเพิ่มเติมว่า เมื่อขบวนการเคลื่อนไหวไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ได้หมายความว่าฝ่ายรัฐจะไม่ใช้ความรุนแรง ตรงกันข้ามรัฐอาจใช้กลไกต่าง ๆ ปราบปราม ดังนั้นขบวนการเคลื่อนไหวจึงจำเป็นต้องมีวินัยและเทคนิคที่จะรับมือกับความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น (Sharp Gene 1973, 71) ชาร์ปเน้นความสำคัญของการรักษาแนวทางไม่ใช้ความรุนแรง ถึงขนาดเขียนว่า รายละเอียดของการเคลื่อนไหวต่าง ๆ อาจผิดพลาดได้ แต่จะผิดพลาดโดยออกนอกแนวทางสันติวิธีไม่ได้ การนำวิธีการต่อสู้โดยใช้ความรุนแรงมาสู่ขบวนการที่ไม่ใช้ความรุนแรงจะเป็นอันตราย และส่งผลเสียหายเพราะจะทำให้จุดแข็งของการไม่ใช้ความรุนแรงสูญหายไป และนำไปสู่ความชอบธรรมของรัฐที่จะใช้ความรุนแรงในการปราบปราม (Sharp Gene 1973, 597)



ตรงกันข้าม หากรัฐใช้ความรุนแรงปราบปรามขบวนการเคลื่อนไหวที่ไม่ใช้ความรุนแรง จะทำให้ฝ่ายรัฐสูญเสียความชอบธรรมทั้งในฝ่ายเดียวกันและในสายตาของสาธารณะที่ไม่ใช่คู่ขัดแย้งโดยตรง เป็นการโจมตีที่ย้อนทำร้ายตัวเอง (reverse strike) (Sharp Gene 1973)

มาเรีย สเตฟาน และ เอริกา เซนโนเวธ (Maria J. Stephan and Erica Chenoweth) ผลงานชิ้นสำคัญชื่อ *Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict* (2008) แสดงข้อมูลจากการเคลื่อนไหว 323 กรณีทั่วโลก นับแต่ปี ค.ศ. 1900-2006 ว่าการต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงประสบความสำเร็จมากกว่าการใช้ความรุนแรง แม้ในสถานการณ์ที่ฝ่ายรัฐกดปราบด้วยความรุนแรง และทำให้เกิดการแปรพักตร์ของฝ่ายความมั่นคงของรัฐ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ขบวนการที่ไม่ใช้ความรุนแรงประสบผลสำเร็จในสัดส่วนที่มากกว่า พร้อมอธิบายว่า การต่อต้านแบบไม่ใช้ความรุนแรงมีประสิทธิภาพทางยุทธศาสตร์เหนือกว่าการใช้ความรุนแรงด้วยเหตุผลสองประการ คือ หนึ่ง หากรัฐปราบปรามการเคลื่อนไหวแบบไม่ใช้ความรุนแรง อาจนำไปสู่ผลสะท้อนกลับในเชิงลบ (backfire) เพราะรัฐจะสูญเสียความชอบธรรม หรือก่อให้เกิดการแปรพักตร์ของคนที่เคยสนับสนุนรัฐบาล สอง การเคลื่อนไหวแบบไม่ใช้ความรุนแรงเปิดช่องในการเจรจาต่อรองได้มากกว่า เพราะไม่ได้ข่มขู่หรือคุกคามชีวิตของผู้ที่เป็นสมาชิกของระบอบที่เป็นเป้าหมายของการต่อต้าน ทำนองเดียวกัน เลสเตอร์ อาร์. เคิร์ตซ์ และลี เอ. สมิธตี (Lester R. Kurtz and Lee A. Smithey 2018) ชี้ว่า ยิ่งชนชั้นนำใช้อำนาจความรุนแรง จะยิ่งทำให้เกิดความย้อนแย้งของการปราบปราม (paradox of repression) เพราะพลเมืองหรือฝ่ายที่สาม (third party) จะไม่พอใจมากขึ้น ก่อให้เกิดความปริศรัยภายในระบอบ

อย่างไรก็ตาม งานเขียนเชิงหลักการของ ยีน ชาร์ป ถูกวิพากษ์ว่า แม้จะรวบรวมกรณีศึกษาที่ผ่านมาจำนวนมาก แต่เป็นการอธิบายเชิงหลักการโดยไม่ได้ให้รายละเอียดถึงบริบทที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงหรือมุมมองของผู้ปฏิบัติการมากพอ (Sean Chabot 2015) เช่นเดียวกัน งานชิ้นสำคัญของ Maria Stephan และ Erica Chenoweth (2008) ที่สรุปว่า ขบวนการเคลื่อนไหวที่ไม่ใช้ความรุนแรงประสบความสำเร็จมากกว่าขบวนการที่ใช้ความรุนแรง ก็ถูกวิจารณ์ว่า การแบ่งแนวทางการเคลื่อนไหวเป็นแบบใช้ความรุนแรงกับไม่ใช้ความรุนแรงนั้น เป็นการแบ่งประเภทอย่างคู่ตรงข้ามเกินไป เพราะในสถานการณ์จริงยังมีรูปแบบอื่นระหว่างสองขั้วนั้น คือ ความรุนแรงโดยไม่ใช้อาวุธเพื่อตอบโต้การถูกปราบปราม (reactive unarmed violence) และความรุนแรงที่ไม่ได้ใช้อาวุธ (unarmed violence) (Alexei Anisin 2020) ซึ่งมีระดับต่างจากการใช้ความรุนแรงด้วยอาวุธ นอกจากนี้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวและฝ่ายรัฐมีความซับซ้อน อีกทั้งช่วงเวลาก่อนการต่อสู้ที่ยาวนาน ขบวนการอาจเปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนไหวใช้ความรุนแรงบ้าง ไม่ใช้ความรุนแรงบ้าง หรือใช้ความรุนแรงเพื่อตอบโต้การถูกปราบปราม หรือป้องกันตัวเอง ความซับซ้อนในลักษณะนี้ จำเป็นต้องใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพที่สามารถให้รายละเอียดในเชิงกระบวนการมากกว่า (Monika Onken et al. 2021)

ประเด็นหนึ่งที่งานศึกษาอารยะต่อต้านระยะหลังให้ความสำคัญคือ ปัจจัยใดที่ทำให้ ขบวนการเคลื่อนไหวนับแต่ปี ค.ศ. 2010 เป็นต้นมา เริ่มประสบความสำเร็จน้อยลง โดยเฉพาะ คำอธิบายที่ว่า หากรัฐใช้ความรุนแรงกับขบวนการที่ไม่ใช้ความรุนแรง จะส่งผลย้อนกลับในทาง ลบต่อรัฐ ซึ่งเริ่มใช้ไม่ค่อยได้ เพราะมีหลายกรณีที่รัฐใช้ความรุนแรงแล้วได้ผล Bryan Martin (2015) ชี้ว่า เพราะรัฐใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการป้องกันไม่ให้เกิดผลสะท้อนกลับทางลบ ทำนอง เดียวกัน Sharon Erickson Nepstad (2015) อธิบายว่า เพราะรัฐมีปฏิบัติไม่ให้ความไม่พอใจ ต่อการใช้ความรุนแรงของรัฐขยายตัวในหมู่ประชาชน เช่น การทำลายความน่าเชื่อถือของ ขบวนการเคลื่อนไหว การควบคุมการรับรู้เกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น Nepstad ชี้ว่า งาน ศึกษาอารยะต่อต้าน (civil resistance) ไม่อาจสมบูรณ์ได้ หากไม่ได้ทำความเข้าใจการต่อต้าน ขบวนการเคลื่อนไหวโดยฝ่ายรัฐ

Sean Chabot (2015) ชี้ให้เห็นถึง ความสำคัญของการศึกษาความรู้ทางด้านสันติวิธี ซึ่ง เขาเรียกว่า อารยะต่อต้านที่ผู้เคลื่อนไหวสั่งสมและพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ในสถานการณ์ จริง เป็นความรู้ประเภท *Phronesis* ที่ถูกนำมาใช้ในการตัดสินใจที่ต้องคำนึงถึงทั้งด้านศีลธรรม และเพื่อจะปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ ความรู้ประเภทนี้ต่างจากความรู้ประเภท *Episteme* ซึ่งเป็นการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์เพื่อหาคำอธิบายที่เป็นสากลแน่นอน โดยอาศัย การวิเคราะห์เชิงเหตุผล และต่างจากความรู้ประเภท *Techne* ซึ่งเป็นเสมือนคู่มือการผลิตวัตถุ รูปธรรม Chabot วิเคราะห์ Sharp ว่า ให้ความสนใจกับประสบการณ์จริงของผู้คนและบริบท น้อยเกินไป ยกตัวอย่างเช่น Sharp ชี้ว่า แนวทางรุนแรงกับไม่ใช้ความรุนแรงแยกกันอย่างสิ้นเชิง แต่ในความเป็นจริง สองแนวทางนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ชาร์ปย้ำว่า วิธีการไม่ใช้ความ รุนแรงต้องเลือกสรรอย่างระมัดระวัง และนำไปใช้อย่างคงเส้นคงวา อย่างกว้างขวาง และใช้แท คติกที่ชาญฉลาดและเหมาะสมโดยพลเรือนที่ผ่านการฝึกอบรม แต่ Chabot บอกว่า คำว่า “อย่างระมัดระวัง” “อย่างคงเส้นคงวา” “ชาญฉลาด” “เหมาะสม” ไม่อาจพิจารณาได้โดยง่าย จำเป็นต้องเข้าใจบริบททางสังคมและขึ้นอยู่กับความรู้ในทางปฏิบัติของผู้มีส่วนร่วม (Chabot 2015, 235)

Kurt Shock (2015, 20) วิจารณ์ว่า งานศึกษาอารยะต่อต้านให้ความสนใจกับ การกำหนด กรอบประเด็น (framing) ของการเคลื่อนไหวน้อยเกินไป ขณะที่นักทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหว ทางสังคม (social movement) จะให้ความสนใจกับประเด็นนี้ เพราะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จของขบวนการไม่น้อยกว่ามิติอื่น ๆ เช่น การระดมทรัพยากร เดวิด เอ สโนว์ และ คณะ (David A. Snow et al. 1986) เสนอแนวคิดการจัดวางกรอบความคิด (frame alignment) ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวจำเป็นต้องกำหนดกรอบประเด็นที่ทั้งสามารถโน้มน้าว สมาชิกของกลุ่มและทำให้สาธารณะสนับสนุน แดเนียล เอ็ม เครส และ เดวิด เอ สโนว์ (Daniel M. Cress and David A. Snow 2000) ขยายความว่า การกำหนดกรอบประเด็น ประกอบด้วย สองส่วนคือ กรอบการอธิบายปัญหา (prognostic frame) เพื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาจาก มุมมองของขบวนการ และกรอบการแก้ไขปัญหา (diagnostic frame) ที่เป็นไปได้ เพื่อตั้ง

สมาชิกให้คล้อยตามและเข้าร่วมเคลื่อนไหว การกำหนดกรอบประเด็นการเคลื่อนไหวที่ดีจะทำให้ได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง ขณะเดียวกันก็สามารถบันทึกบทกลุ่มต่อต้านได้ (David A. Snow et al. 1986) เช่น การชี้ถึงความอยุติธรรม (Rhys. H. Williams 2004, 93)

ตัวอย่างงานอารยะต่อต้านที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดกรอบประเด็น เช่น Julie M. Norman (2015) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดกรอบประเด็นกับวิธีการของการต่อต้านในการเคลื่อนไหวของชาวปาเลสไตน์ ในช่วงปี ค.ศ. 1987-1993 ว่า ขบวนการนิยามคำว่า ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง ใหม่ซึ่งต่างจากแนวคิดสันติภาพ (peace) ไปสู่วิธีการต่อต้านซึ่งเข้ากับอัตลักษณ์ร่วมของชาวปาเลสไตน์

บทความวิจัยชิ้นนี้ ประยุกต์แนวคิดปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงและข้อวิจารณ์ที่ว่า ต้องให้ความสำคัญกับความรู้ในเชิงปฏิบัติ การรับมือของรัฐ และกรอบประเด็นของการเคลื่อนไหว มาวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวที่นำโดยกลุ่มเยาวชนนิสิตนักศึกษาในช่วงปี 2563-2564 เพื่อทำความเข้าใจ ความรู้ในเชิงปฏิบัติของผู้เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหว การตัดสินใจเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ในแต่ละสถานการณ์ ทักษะและการตอบโต้ของเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อแสดงให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวและเจ้าหน้าที่รัฐในสถานการณ์จริง รวมถึงทักษะของผู้สื่อข่าว และข้อถกเถียงทางสาธารณะในขณะนั้น เพื่อทำความเข้าใจการยกระดับการเคลื่อนไหวและผลที่ตามมา

### ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยชิ้นนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกรวม 60 คน ประกอบด้วย แกนนำ การ์ด ผู้ปฏิบัติงานมวลชนที่เข้าร่วมการเคลื่อนไหว เจ้าหน้าที่รัฐทั้งระดับอำนาจการและระดับปฏิบัติงานภาคสนาม ซึ่งครอบคลุมขบวนการเคลื่อนไหวตั้งแต่ปี 2549-2564 แต่ในบทความวิจัยนี้วิเคราะห์เฉพาะการเคลื่อนไหวในช่วงปี 2563-2564 การวิจัยเชิงคุณภาพยังมีการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง คือ กลุ่มนักกิจกรรม และองค์กรภาคประชาสังคม กลุ่มละ 1 ครั้ง

### ขบวนการเคลื่อนไหวกับเจ้าหน้าที่รัฐ: ปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้ความรุนแรงยกระดับขึ้น

การทำความเข้าใจการยกระดับมาตรการกดดันของขบวนการเคลื่อนไหว และผลจากการยกระดับ ที่ทำให้ความตึงเครียดยกระดับขึ้น จำเป็นต้องจัดวางการตัดสินใจของขบวนการเคลื่อนไหว ในลักษณะปฏิสัมพันธ์กับฝ่ายรัฐซึ่งโต้ตอบกันและกัน ไม่ใช่การพิจารณาการตัดสินใจของขบวนการเคลื่อนไหวแยกต่างหาก จึงขอสรุปเหตุการณ์ที่สำคัญของการเคลื่อนไหวในช่วงปี 2563-2564 ดังนี้

ฝ่ายขบวนการเคลื่อนไหว เริ่มเคลื่อนไหวโดยการนัดชุมนุมของกลุ่มเยาวชนปลดแอก (Free Youth) ผ่านเพจ Free Youth ในวันที่ 18 กรกฎาคม 2563 ที่ถนนราชดำเนิน เป็นการชุมนุมครั้งแรกนับแต่การรัฐประหารปี 2557 ที่มีผู้ร่วมชุมนุมหลักหมื่นคน โดยมีข้อเรียกร้อง 3

ข้อคือ ให้อำนาจสภา ยุคคุกคามประชาชน และร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หลังจากนั้นมีการนัดหมายชุมนุมปราศรัยที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย โดยมีการทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ตามลักษณะของคนรุ่นใหม่ เช่น กิจกรรมวิ่งกันนะแสมท่าไร่ ในวันที่ 26 กรกฎาคม 2563 อีกทั้งยังมีการจัดชุมนุมในลักษณะเดียวกันในต่างจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดที่มีมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ เช่น เชียงใหม่ ขอนแก่น เป็นต้น

การเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เริ่มต้นในปี 2563 แตกต่างกับการเคลื่อนไหวในช่วงปี 2548-2557 อย่างมีนัยสำคัญ คือมีข้อเรียกร้องเรื่องการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ เริ่มจากวันที่ 3 สิงหาคม 2563 นายอานนท์ นำภา ปราศรัยในประเด็นสถานะของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย การแก้ไขกฎหมาย พ.ร.บ. สำนักงานทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ ถือเป็นการปราศรัยประเด็นสถาบันกษัตริย์ในทางสาธารณะที่ไม่ใช่ในห้องอภิปรายทางวิชาการครั้งสำคัญ ต่อมาวันที่ 10 สิงหาคม 2563 กลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม นัดชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต มีการอ่านประกาศข้อเสนอปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ 10 ข้อ ท่ามกลางความตื่นตะลึงของสื่อมวลชนที่รายงานสดในขณะนั้น (REUTERS 2020) หลังจากนั้นการเปิดเวทีปราศรัยในหลายมหาวิทยาลัยและหลายจังหวัด นอกจากข้อเรียกร้องให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นลาออก แก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ก็มีการพูดถึงการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ด้วย กระทั่งมีการประสานองค์กรต่าง ๆ เข้าด้วยกันในชื่อคณะราษฎร 63 พร้อมนัดหมายชุมนุมใหญ่ในวันที่ 19 กันยายน 2563 ที่ท้องสนามหลวง จากนั้นในวันที่ 14 ตุลาคม 2563 มีการนัดหมายที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และเดินไปที่หน้าทำเนียบรัฐบาล ก่อนที่รัฐบาลจะใช้มาตรการตอบโต้ที่เข้มข้นตามลำดับ

การตอบโต้จากรัฐ ในระยะแรกที่กลุ่มเยาวชนปลดแอกเคลื่อนไหวในประเด็นเรียกร้องให้พลเอก ประยุทธ์ลาออก รัฐบาลก็ใช้มาตรการทางกฎหมายแจ้งความดำเนินคดี และมีหมายเรียกให้ไปรับทราบข้อกล่าวหา ข้อหาที่ถูกดำเนินคดี ในช่วงแรกยังเป็นข้อหายุยงปลุกปั่น และเป็นแกนนำมั่วสุมก่อความวุ่นวาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116 หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า ข้อยุยงปลุกปั่น และ มาตรา 215 วรรคสาม ความผิดในลักษณะมั่วสุมตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป เพื่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง กระทั่งเมื่อมีข้อเรียกร้องในประเด็นปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ จึงตั้งข้อหาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 กับแกนนำหลายคน เช่น นายอานนท์ นำภา นายพริษฐ์ ชิวารักษ์ นางสาวปณิสยา ลีสิทธิวัฒนกุล ฯลฯ

การตอบโต้ของรัฐยิ่งเข้มข้นขึ้นเมื่อมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเช้าวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2563 โดยอ้างเหตุกลุ่มผู้ชุมนุมรบกวนขอบเขตของสมเด็จพระราชินี และมีการจับกุมแกนนำ เช่น นายอานนท์ นายพริษฐ์ นางสาวปณิสยา ในเช้าวันที่ 15 ธันวาคม 2563 และศาลมีคำสั่งไม่ให้ประกันตัว

ฝ่ายขบวนการเคลื่อนไหว ในระยะแรกที่แกนนำไม่ได้ประกันตัว ขบวนการเคลื่อนไหวยังคงดำเนินต่อไปได้โดยมีความพยายามหลีกเลี่ยงความรุนแรง เช่น วันที่ 16 ตุลาคม มีการนัดหมาย

ชุมนุมที่สี่แยกปทุมวัน แต่ยังไม่ทันได้ทำกิจกรรม ก็ถูกตำรวจเข้าสลายการชุมนุมโดยใช้น้ำผสมสารเคมี ผู้ชุมนุมซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษามีเพียงร่มสำหรับป้องกันน้ำผสมสารเคมี และล่าถอยออกจากพื้นที่ จากนั้นมีการนัดชุมนุมแบบดาวกระจายอีกหลายจุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในวันที่ 18 ตุลาคม 2563 เพื่อเรียกร้องให้ปล่อยตัวแกนนำ โดยไม่ถูกสกัดกั้นจากฝ่ายรัฐที่เหมือนยังหาวิธีการรับมือไม่ถูก เพราะถูกกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากการใช้น้ำผสมสารเคมีสลายการชุมนุมในวันที่ 16 ตุลาคม หลังจากนั้น มีการเดินขบวนหลายครั้ง โดยไม่มีการปะทะ เช่น วันที่ 21 ตุลาคม 2563 เดินจากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิไปทำเนียบรัฐบาล วันที่ 26 ตุลาคม 2563 เดินจากสยามย่านไปสถานทูตเยอรมัน กระทั่งศาลไม่อนุมัติคำขอฝากขังแกนนำจึงได้ออกจากเรือนจำในวันที่ 30 ตุลาคม 2563

การตอบโต้จากฝ่ายรัฐยกระดับขึ้น เมื่อกลุ่มคณะราษฎร 63 นัดหมายเดินไปที่อาคารรัฐสภาในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 เพื่อยื่นรายชื่อประชาชน 98,824 รายชื่อ ที่ขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ ผู้ให้ข้อมูลนายตำรวจยศพลตำรวจตรีเปิดเผยว่า ในวันนั้นได้รับมอบหมายโดยมีทิศทางชัดเจนว่า จะไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าใกล้รัศมี 50 เมตร จากรัฐสภาตาม พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ เมื่อผู้ชุมนุมแสดงเจตนาว่าจะฝ่าเข้าไป ไม่มีทางหาจุดรวมกันได้ตำรวจจึงต้องใช้แก๊สน้ำตา โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชน (คฝ.) ระดมยิงแก๊สน้ำตาใส่ผู้ชุมนุม ประกอบกับถนนหน้ารัฐสภาคับแคบ อากาศไม่ถ่ายเท ทำให้ผู้ชุมนุมเกิดอาการระคายเคืองเป็นจำนวนมาก ในวันเดียวกันก็เริ่มมีการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมคณะราษฎรกับกลุ่มกลุ่มศูนย์รวมประชาชนปกป้องสถาบัน (ศปปส.) มีการขว้างปาสิ่งของตอบโต้กันที่แยกเกียกกาย ต่อมา ในวันที่ 25 พฤศจิกายน 2563 หลังการชุมนุมที่หน้าธนาคารไทยพาณิชย์ สำนักงานใหญ่ บริเวณแยกราชโยธิน ปรากฏว่ามีกลุ่มนักศึกษาอาชีวะ ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นการดลและเข้าร่วมชุมนุมที่มีวินัยกลับทำร้ายกันเองด้วยอาวุธปืน โดยไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด (Khaosod English 2020) ถือเป็นเหตุบ่งชี้ว่า ผู้ชุมนุมบางคนมีอาวุธอย่างปืนไทยประดิษฐ์และสิ่งเทียมอาวุธ เช่น ระเบิดปิงปอง

การโต้กลับจากรัฐและความรุนแรงที่ยกระดับขึ้น เมื่อล่วงเข้าสู่ปี 2564 ฝ่ายรัฐตอบโต้ขบวนการเคลื่อนไหวด้วยมาตรการทางกฎหมายอย่างเข้มข้น เริ่มจาก วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2564 อัยการสั่งฟ้องนายพริษฐ์ ชิวารักษ์ ทนายอานนท์ อำภา นายสมยศ พุกดาเกษมสุข และนายปติวัฒน์ สาทรัมย์ หรือหมอลำแบงค์ และศาลมีคำสั่งไม่ให้ประกันตัว ในเย็นวันเดียวกันแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม นัดชุมนุมเพื่อตอบโต้คำสั่งศาลที่สกายวอล์คสี่แยกปทุมวัน หลังจากนั้น ผู้ชุมนุมเดินต่อไปที่สถานีตำรวจปทุมวัน เพื่อติดตามกรณีผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุมในเย็นวันเดียวกัน ในระหว่างการปราศรัยของแกนนำมีเสียงประท้วงหรือระเบิดปิงปองดังขึ้น แกนนำแนวร่วมธรรมศาสตร์ฯ ยอมรับว่า เสียงดังมาจากกลุ่มนักศึกษาอาชีวะเอง ไม่ใช่คนนอกหรือผู้มาก่อน

วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2564 กลุ่มราษฎรมีการนัดหมายชุมนุมที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เพื่อแสดงพลังเรียกร้องให้ปล่อยตัวแกนนำทั้ง 4 คน ในช่วงท้ายของการชุมนุม แกนนำเจรจากับตำรวจขอเคลื่อนมวลชนไปสักการะศาลหลักเมือง ภายหลังแกนนำไปสักการะศาลหลักเมืองและ



ประกาศยุติการทำกิจกรรม กลับมีมวลชนที่อยู่แถวหน้า ไม่สนใจคำประกาศของแกนนำ ขว้างปาขวดน้ำ ก้อนหิน ใส่เจ้าหน้าที่ รวมถึงมีเสียงประท้วงดังมากกว่า 20 ลูก หลังจากเจ้าหน้าที่ประกาศให้ยุติการชุมนุมแต่ไม่เป็นผล เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงใช้แก๊สน้ำตาและไล่จับผู้ชุมนุม เหตุการณ์ครั้งนี้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจบาดเจ็บ ขณะเดียวกันมีการเผยแพร่คลิปผู้ชุมนุมถูกเจ้าหน้าที่ คฟ. ทำร้ายและนักศึกษาอาชีวศึกษาถูกยิงโดยไม่สามารถระบุผู้ยิงได้ (BBC 2021) ถือเป็นจุดเปลี่ยนอีกวันหนึ่งที่ผู้ชุมนุมที่ต้องการปะทะกับเจ้าหน้าที่แสดงตัว โดยไม่สนใจคำประกาศยุติการชุมนุมของแกนนำ

การจับกุมแกนนำระลอกนี้ส่งผลอย่างสำคัญ ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวต้องหลีกเลี่ยงการประกาศว่าใครคือแกนนำ เพื่อไม่ต้องการให้มีผู้ถูกดำเนินคดีและไม่ได้ประกันตัวเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในแบบไร้แกนนำ โดยเกิดเพจ REDEM (Restart Democracy) ทำหน้าที่ในการนัดหมายทำกิจกรรมเท่านั้น แต่ไม่มีบุคคลเป็นแกนนำแบบเดิม กลุ่ม REDEM นัดหมายรวมตัวครั้งแรกวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เพื่อเดินเท้าไปกรมทหารราบที่ 1 บ้านพักของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มีรั้วลวดหนามและตู้คอนเทนเนอร์ค้ำกันอย่างแน่นหนา เมื่อผู้ชุมนุมปีนตู้คอนเทนเนอร์ข้ามรั้วกรมทหารฯ เจ้าหน้าที่หน่วยควบคุมฝูงชนประกาศเตือน ก่อนจะใช้เจ้าหน้าที่ คฟ. ไล่จับ และเป็นวันแรกที่ใช้กระสุนยางกับผู้ชุมนุม

วันที่ 8 มีนาคม 2564 อัยการสั่งฟ้องแกนนำการชุมนุมอีกชุดหนึ่ง รวม 18 คน แต่มีแกนนำ 3 คน ที่ไม่ได้ประกันตัว ได้แก่ นางสาวปณิสยา ลิทธิจิรวัฒนกุล นายภานุพงศ์ จาดนอก และนายจตุภัทร์ บุญภัทรรักษา ทำให้เหลือแกนนำอยู่ข้างนอกน้อยลง REDEM นัดหมายทำกิจกรรมวันที่ 6 มีนาคม 2564 ที่หน้าศาลอาญา โดยไม่มีแกนนำและรถปราศรัย มีการทำกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น ปามะเขือเทศ ไข่ไก่ โดยไม่มีเหตุปะทะรุนแรง เว้นแต่มีการจับกุมกลุ่มการ์ดวีโว่ (We Volunteer-WeVo) ในตอนบ่าย จากนั้นวันที่ 20 มีนาคม 2564 REDEM นัดหมายชุมนุมที่หน้าสนามหลวงแบบไม่มีแกนนำ เป็นอีกครั้งหนึ่งที่ผู้ร่วมชุมนุมกลุ่มหนึ่งพยายามรื้อตู้คอนเทนเนอร์ที่กั้นแนวผู้ชุมนุม กระทั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจยิงแก๊สน้ำตา กระสุนยางและกวาดจับ ทำให้ผู้ชุมนุมกระจายไปตามถนนราชดำเนิน สะพานวันชาติ เป็นคืนที่มีการปะทะยืดเยื้อไปจนถึงเวลา 23.40 น. หลังจากนั้นการชุมนุมครั้งต่อ ๆ มาปรากฏว่าจะมีกลุ่มผู้ชุมนุมที่ประสงค์จะปะทะกับเจ้าหน้าที่อยู่เสมอ เดือนเมษายน 2564 โรคโควิด-19 กลับมาแพร่ระบาดในวงกว้าง ส่วนแกนนำทยอยได้รับการประกันตัวตั้งแต่วันที่ 6 พฤษภาคม 2564 พร้อมกำหนดเงื่อนไขห้ามกระทำการในลักษณะเดียวกับที่ถูกกล่าวหา กระแสการเคลื่อนไหวจึงลดลง

ต่อมาวันที่ 1 สิงหาคม 2564 มีการนัดหมายทำกิจกรรมคาร์ม็อบ โดยนายสมบัติ บุญงามอนงค์ และกลุ่มนักกิจกรรมหลายกลุ่ม ในหลายพื้นที่ การทำกิจกรรมคาร์ม็อบยุติที่แยกดินแดง เวลาประมาณ 16.30 น. แต่ประชาชนไม่สามารถใช้ถนนวิภาวดีรังสิตขาออกซึ่งผ่านกรมทหารราบที่ 1 เพราะมีแนวตำรวจปิดกั้น ทำให้มีกลุ่มผู้ชุมนุมไม่พอใจขว้างปาสิ่งของปะทะกับเจ้าหน้าที่ วันนีถือเป็นวันแรกที่มีการปะทะที่สามเหลี่ยมดินแดง ก่อนที่การนัดหมายครั้งต่อไปจะมีการปะทะที่น้อยครั้ง กระทั่งกลายเป็นกลุ่มเยาวชนอิสระที่มาปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

เกือบทุกวัน โดยไม่ต้องมีองค์กรใดนัดหมายทำกิจกรรม และพวกเขาถูกสื่อเรียกว่า กลุ่มทะลุ  
แก๊ส

ฝ่ายรัฐใช้มาตรการที่เข้มข้นจนการเคลื่อนไหวยุติ เนื่องด้วยการเคลื่อนไหวแนวปะทะของ  
เยาวชนที่สามเหลี่ยมดินแดง ถูกมองว่าเป็นพวก “ป่วนเมือง” (Thai PBS World 2021b)  
กระแสสังคมให้การสนับสนุนน้อย เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงใช้มาตรการต่าง ๆ อย่างเข้มข้น เช่น ใช้  
เจ้าหน้าที่ตำรวจถือโล่วิ่งไล่กวาดจับ ใช้กระสุนยางตักยิงเยาวชนที่ส่วนใหญ่ขับซิ่งจักรยานยนต์  
จัดชุดเจ้าหน้าที่ตำรวจขึ้นรถกระบะใช้ปืนกระสุนยางไล่ยิงกลุ่มวัยรุ่นที่ขับซิ่งจักรยานยนต์  
หลบหนี เปิดหลุมพรางให้เยาวชนเข้ามาในถนนวิภาวดีขาออก แล้วตำรวจปิดล้อมจับกุม หรือ  
เรียกว่า “ปิดกล่อง” มาตรการสุดท้ายก็คือ การดำเนินคดีกับกลุ่มผู้ชุมนุม โดยใช้หลักฐานจาก  
กล้องวงจรปิด ตรวจสอบกับหมายเลขทะเบียนรถและนำไปสู่การจับกุมเยาวชนจำนวนมาก  
ก่อนที่การเคลื่อนไหวที่สามเหลี่ยมดินแดงจะยุติลงในเดือนตุลาคม 2564

จากสถานการณ์ที่สรุปข้างต้น จะเห็นว่า การชุมนุมระยะแรก แม้จะมีแกนนำถูกจับกุมใน  
วันที่ 15 ตุลาคม 2566 แต่ปฏิบัติการของขบวนการเคลื่อนไหวยังคงรักษาแนวทางไม่ใช้ความ  
รุนแรงไว้ได้ กระทั่งฝ่ายรัฐเองก็รับมือไม่ถูก กระทั่งปี 2564 การชุมนุมเริ่มมีเค้าลางว่า มีกลุ่มผู้  
ชุมนุมบางส่วนต้องการปะทะกับเจ้าหน้าที่ และเป็นอิสระจากกลุ่มผู้นัดหมายทำกิจกรรม หาก  
พิจารณาจากกรอบแนวคิดด้านปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงของยีน ชาร์ป อาจกล่าวได้ว่า  
ขบวนการพิชิตพลาตที่ไม่ได้เตรียมรับมือกับการถูกปราบปรามหรือโต้กลับอย่างมีวินัย อย่างไรก็ตาม  
ตาม บทควมวิจัยนี้ต้องการให้ความสำคัญกับความรู้ซึ่งผู้จัดการชุมนุมสั่งสมและการตัดสินใจ  
ภาคสนามในขณะนั้น

### การตอบโต้ของผู้ร่วมเคลื่อนไหวและความรู้เชิงปฏิบัติของผู้จัดการชุมนุม

ไม่เพียงแต่ขบวนการเยาวชนในช่วงปี 2563-2564 เท่านั้น แต่ขบวนการเคลื่อนไหวทุก  
กลุ่มที่ให้ข้อมูลกับงานวิจัยนี้ได้แก่ กลุ่มพันธมิตร กปปส. คปท. และนปช. ต่างแสดงความเห็น  
ไปในทิศทางเดียวกันว่า เผชิญกับแรงกดดันว่าจะใช้มาตรการใดเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เพราะ  
ข้อเรียกร้องทางการเมือง เช่น ให้นายกรัฐมนตรีลาออก มีระดับความยากสูงกว่าข้อเรียกร้องใน  
ประเด็นปัญหาเฉพาะ อาทิ ปัญหาราคาพืชผล ความขัดแย้งจากโครงการพัฒนาของรัฐ เนื่องจาก  
ที่ทำให้ผู้ถืออำนาจรัฐเสียประโยชน์โดยตรง ยิ่งเวลาทอดนานออกไป ขบวนการเคลื่อนไหวย่อม  
อ่อนล้า แต่ละขบวนการจึงถูกกดดันจากมวลชนภายในขบวนการเองที่ต้องการให้ยกระดับ  
มาตรการกดดัน ในกรณีการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จึงมีทั้งไป  
ชุมนุมในทำเนียบรัฐบาล การชุมนุมที่หน้าอาคารผู้โดยสารสนามบิน ขบวนการของคนรุ่นใหม่  
ในช่วงปี 2563-2564 เริ่มจากการชุมนุมในมหาวิทยาลัย ไปสู่ “การลงถนน” ชุมนุมสาธารณะ  
และการเคลื่อนไหวขบวนผู้ชุมนุมไปสถานที่ต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี ไม่ได้หมายความว่า การยกระดับมาตรการกดดันดังกล่าว จะนำไปสู่ความ  
รุนแรงเสมอไป หากแต่ขึ้นอยู่กับการรับมือของฝ่ายรัฐ หากฝ่ายรัฐผ่อนปรนยืดหยุ่นก็สามารถ

หลีกเลี่ยงความรุนแรงได้ เช่น การเดินขบวนของกลุ่มเยาวชนไปถึงหน้าทำเนียบรัฐบาลในวันที่ 14 และ 21 ตุลาคม 2563 แต่เมื่อฝ่ายรัฐมีนโยบายบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดก็จะเกิดการปะทะ เช่น การใช้แก๊สน้ำตาเพื่อสกัดผู้ชุมนุมไม่ให้เข้าใกล้รัฐสภา ทำให้เกิดการสะสมความไม่พอใจในหมู่ผู้ชุมนุม และเตรียมโต้ตอบในครั้งต่อไป

ในช่วงการเคลื่อนไหวของขบวนการคนรุ่นใหม่ในปี 2563-2564 ผู้จัดการชุมนุม<sup>3</sup> จากหลายกลุ่มต่างสะท้อนไปทางเดียวกันว่า มีผู้ร่วมเคลื่อนไหวจำนวนหนึ่งที่แสดงตัวว่า ต้องการตอบโต้กับเจ้าหน้าที่ มากกว่าจะมาร่วมชุมนุมเพื่อรับฟังการปราศรัยเท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่ม REDEM คนที่หนึ่ง อธิบายว่าจำเป็นต้องเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของมวลชนที่เข้าร่วมเคลื่อนไหวมาตั้งแต่ปี 2563 และเห็นว่า ตั้งแต่ข้อเรียกร้องของกลุ่มเยาวชนปลดแอกสามข้อ ยังไม่เข้าใกล้เป้าหมายที่จะประสบความสำเร็จ ขณะเดียวกันรัฐก็ยังตอบโต้ด้วยการจับกุมแกนนำ ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ปี 2564 ที่มวลชนเริ่มรู้สึกอยากตอบโต้ อยากทำกิจกรรมที่ไม่ใช่แค่มานั่งฟังการปราศรัย ดังนั้น REDEM จึงพยายามคิดค้นรูปแบบให้ประชาชนได้แสดงออก เช่น เตรียมมะเขือเทศ ไข่ไก่ ที่หน้าศาลอาญา อันเนื่องมาจากศาลอาญาไม่ให้ประกันตัวแกนนำทั้งๆ ที่คดียังไม่สิ้นสุด เพื่อให้ประชาชนได้แสดงออก เป็นการเพิ่มอาวุธของการต่อสู้แบบไม่ทำให้ใครเจ็บตัว เป็นการประจาน แต่ไม่ใช่การใช้ความรุนแรงทางกายภาพทำร้ายร่างกาย ดังนั้น หากกล่าวในทางทฤษฎีปฏิบัติการไม่ใช่ความรุนแรงยังถือว่าไม่ใช่ความรุนแรง (สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2565) ขณะเดียวกันการจัดการชุมนุมของกลุ่ม REDEM แบบไม่มีแกนนำ เพื่อไม่ต้องการให้แกนนำมีภาระถูกดำเนินคดีเพิ่มขึ้น และเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับคนที่อยากจะต่อต้าน โดยไม่มีแกนนำคอยควบคุมว่า อะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้

จากที่ผู้จัดการชุมนุมกลุ่ม REDEM อ่านความรู้สึกของผู้เข้าร่วมดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการจัดการชุมนุมแบบไม่มีแกนนำ และก็เป็นไปตามคาดคือ มีผู้เตรียมตัวมาตอบโต้กับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะในการชุมนุมที่สนามหลวงวันที่ 20 มีนาคม 2564 ผู้ชุมนุมไม่ได้มีเจตนาที่จะไปใช้ความรุนแรงตั้งแต่ต้น เป็นเพียงการตอบโต้และแสดงความไม่พอใจจากการถูกสกัดกั้น อีกทั้งการขว้างปาสิ่งของ เช่นขวดน้ำเพื่อตอบโต้กับเจ้าหน้าที่ เป็นการแสดงออกเชิงอารมณ์ ส่วนการยิงพลุ ลูกกระพรวน เป็นการแสดงออกถึงความไม่พอใจ และไม่น่าจะทำให้เจ้าหน้าที่บาดเจ็บได้ เพราะเจ้าหน้าที่ คฝ. ต่างมีอุปกรณ์ป้องกัน ดังนั้นระดับของการตอบโต้จึงน้อยมากเมื่อเทียบกับเจ้าหน้าที่ คฝ. ใช้กระสุนยางยิงประชาชนในระยะประชิด (สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2565)

การ์ดของกลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์ สะท้อนถึงความรู้สึกของมวลชนที่ต้องการปะทะตอบโต้กับเจ้าหน้าที่รัฐว่า ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ที่มีการนัดหมายเดินจากอนุสาวรีย์ไปกองพลทหารราบที่ 1 แบบไม่มีแกนนำ ในวันนั้นทีมแนวร่วมธรรมศาสตร์ฯ ประมาณ 20 คน ไปในฐานะผู้ชุมนุม พยายามบอกเส้นทางให้กับคนที่อยากจะออกจากพื้นที่เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะได้

<sup>3</sup> ผู้เขียน เลี่ยงจะใช้คำว่า แกนนำการชุมนุม เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลายท่านแสดงความเห็นตรงกันว่า คำว่าแกนนำชวนให้เข้าใจว่าสามารถมีอำนาจสั่งการได้ แต่ในความเป็นจริง มีลักษณะเป็นผู้จัดการชุมนุม เชิญชวนผู้มาร่วมกิจกรรม ซึ่งผู้มาร่วมยังมีอิสระในการเลือกทำกิจกรรมหรือปฏิบัติการต่าง ๆ ด้วยตนเอง

ทราบ ตนและเพื่อนจึงเดินตะโกนปากเปล่าบอกว่า “ใครจะกลับให้ออกทางนี้” ก็ถูกมวลชนโห่ไล่ แล้วพูดว่า “ออกมาแค่นี้จะออกมาทำไม” มีคนในที่ชุมนุมพูดทำนองว่า “จะให้กลับแล้วเหอ ถ้ามาแค่นี้ ครึ่งหน้าไม่มีใครมาแล้ว มันควรมาแล้วเอาให้จบ ๆ ไปเลย...มาครั้งนี้ก็อยากให้มันจบในครั้งเดียว” ผู้ให้ข้อมูลคนเดียวกันประเมินว่า คำปราศรัยของนายพริษฐ์ในวันที่ 20 กันยายน 2563 ที่ว่า ถ้ามีคนใช้ความรุนแรงแสดงว่าคนนั้นไม่ใช่คนของเรา ไม่อาจนำมาใช้กับการชุมนุมระยะหลังได้เพราะคนที่ต้องการจะปะทะคือคนที่มาชุมนุม ไม่ใช่มือที่สามที่ถูกส่งเข้ามาสร้างสถานการณ์ ดังนั้นคำขอให้หลีกเลี่ยงการปะทะ จะได้รับความร่วมมือจากมวลชนน้อยลง (สัมภาษณ์ 7 พฤษภาคม 2566)

เยาวชนที่ร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่ม Free Youth อธิบายความโกรธของมวลชนอย่างตัวเธอเองว่า การใช้เครื่องมือเพื่อสลายการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ ไม่ได้ทำให้ผู้ชุมนุมกลัว แต่กลับเป็นการยั่วยุให้ผู้ชุมนุมได้กลับ (สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2566) รุ่นพี่ของกลุ่มนักศึกษาอาชีวะ ที่รู้จักกลุ่มนักศึกษาอาชีวะ ทั้งกลุ่มที่ขับรถเมล์ที่ตำรวจใช้กันที่สนามหลวงในวันที่ 20 มีนาคม 2564 รวมถึงจุดเริ่มของการปะทะที่สามเหลี่ยมดินแดงในวันที่ 1 สิงหาคม 2564 อธิบายถึงความรู้สึกของมวลชนที่ต้องการตอบโต้ และเห็นต่างจากกลุ่มที่แนะนำให้หลีกเลี่ยงการปะทะว่า “สันติวิธีต้องมีการไต่ระดับ ถ้ายึดสันติวิธีแบบขีดเส้นจะเข้าทางฝ่ายรัฐ ทำให้ยับยั้งการเคลื่อนไหวไม่ได้ ดังนั้นสันติวิธีที่แกนนำพูด ไม่ได้มาจากผู้ชุมนุม แต่มาจากแนวคิดที่ใช้เพื่อจำกัดการเคลื่อนไหว ไม่เข้าใจอารมณ์มวลชน ถ้าแกนนำอยากยุติ อยากให้ตนเองปลอดภัยก็กลับบ้านไป เพราะธรรมชาติของการชุมนุมไม่ได้เป็นเช่นนั้น ไม่สามารถสั่งการได้” (สัมภาษณ์ 22 พฤษภาคม 2566) อย่างไรก็ดี จำเป็นต้องตระหนักว่า ผู้ร่วมเคลื่อนไหวรวมถึงนักศึกษาอาชีวะ ไม่ได้เริ่มต้นด้วยความต้องการปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐ ในระยะแรก กลุ่มอาชีวะยังเป็นการตรวจตราไม่ให้มีผู้พกพาอาวุธเข้าไปในพื้นที่ชุมนุม

ส่วนข้อวิจารณ์ที่ว่า การไม่มีแกนนำจัดการชุมนุมที่แสดงตัวชัดเจน ทำให้ไม่สามารถบอกให้ผู้ร่วมชุมนุมรักษาวินัย ไม่ใช้ความรุนแรงนั้น ผู้ให้ข้อมูลกลุ่ม REDEM คนที่สองอธิบายว่า จากประสบการณ์ที่ได้สัมผัสในสนามของการเรียกร้องเดินขบวน พบว่า มวลชนผู้เข้าร่วมมีอารมณ์คุกรุ่นและต้องการตอบโต้อย่างมาก ดังนั้น ต่อให้มีแกนนำประกาศขอความร่วมมือไม่ให้ตอบโต้ มวลชนกลุ่มนี้ก็จะไม่ฟังคำร้องขอของแกนนำอยู่ดี และผลเสียของการประกาศก็ยิ่งทำให้ระยะห่างระหว่างแกนนำ กับมวลชนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นสิ่งที่ทำได้ก็คือ ทำให้ผู้ชุมนุมที่ไม่พร้อมรับความเสี่ยงทราบสถานการณ์และไม่ไปอยู่ในพื้นที่เสี่ยง หรือหากเป็นไปได้ที่พอจะค้นหาค้นหาตามวลชนกลุ่มที่เตรียมมาปะทะ ก็จะขอว่า ถ้ามวลชนกลุ่มนี้จะทำกิจกรรมใด ก็ขอให้กิจกรรมหลักของกลุ่มดำเนินให้เสร็จสิ้นก่อน อีกทั้งที่เรียกว่า การชุมนุมแบบไม่มีแกนนำนั้น ไม่ได้หมายความว่า ไม่มีการจัดการใดๆ ในความเป็นจริงยังมีการจัดการระดับหนึ่ง มีการดัดไม้ได้ แสดงตัวใส่ชุดการ์ด มีหน่วยพยาบาล หน่วยประชาสัมพันธ์บอกเส้นทาง สำหรับผู้ร่วมกิจกรรมที่ต้องการหลีกเลี่ยงการปะทะให้สามารถออกจากพื้นที่ชุมนุมได้ (สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม 2566)

ในงานศึกษาด้านสันติวิธี จะกล่าวถึง ผู้ยุยง (provocateur) หรือคนที่รัฐตั้งใจส่งเข้ามา

กระตุ้นให้ผู้ชุมนุมใช้ความรุนแรง เพื่อลดทอนความชอบธรรมของขบวนการเคลื่อนไหว (Erica Chenoweth 2021, 169-171) แต่ผู้ให้ข้อมูลหลายคนต่างให้น้ำหนักไปในทางว่า คนที่อยากตอบโต้เป็นผู้ชุมนุมโดยธรรมชาติ ไม่ใช่คนที่รัฐส่งเข้ามาแทรกแซงยุยง รวมถึงผู้จัดการชุมนุมกลุ่ม REDEM คนเดียวกันแล้วว่า เธอเห็นความเร่าร้อนของผู้ร่วมชุมนุมอายุน้อย ๆ ตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2563 ที่เดินจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยมาทำเนียบรัฐบาล และพบว่า ตั้งแต่การเคลื่อนไหวหลังปี 2557 เป็นต้นมา ไม่เคยเจอมวลชนอายุน้อย ๆ แต่เร่าร้อนเหมือนปี 2563-2564 มาก่อน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ห้ามปรามบอกกล่าวได้ยากมาก จึงจำเป็นต้องเปิดพื้นที่ และพยายามให้แยกส่วนจากผู้ร่วมชุมนุมคนอื่น ๆ ที่ไม่ต้องการปะทะ (สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม 2566)

ผู้จัดการชุมนุมของกลุ่มของกลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม อธิบายว่า บทเรียนครั้งสำคัญที่สุดของกลุ่มก็คือ วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2564 ที่มีการเดินจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยไปที่ศาลหลักเมือง และเมื่อแกนนำประกาศเสร็จสิ้นการทำการกิจกรรม มีมวลชนจำนวนหนึ่งไม่ยอมยกยุดี มีเสียงประท้วงดังกว่ายี่สิบลูก และมีการขว้างปาสิ่งของใส่เจ้าหน้าที่ และเมื่อรถเวทียจะประกาศขอให้ถอยออกจากแนวปะทะก็ไม่ได้ผล ทำให้ตระหนักว่ามีคนกลุ่มหนึ่งในการชุมนุมที่พร้อมปะทะ และเห็นเช่นเดียวกันว่า คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ไม่ใช่คนที่รัฐส่งเข้ามาใช้ความรุนแรงเพื่อทำลายความชอบธรรมของขบวนการ แต่เป็นคนที่มีเป้าหมายเดียวกับที่ขบวนการเรียกร้อง แต่เห็นว่าวิธีการชุมนุมปราศรัยไม่ได้ผล ความรู้จากประสบการณ์ที่กลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุมเรียนรู้จากครั้งนั้นก็คือ หลีกเลี่ยงการเคลื่อนไหวขบวน เพราะจะมีมวลชนแถวหน้าพร้อมปะทะและเสี่ยงที่จะเกิดความรุนแรง (สัมภาษณ์ 5 ตุลาคม 2565)

### การไม่สูญเสียความชอบธรรมของฝ่ายรัฐในการใช้ความรุนแรง

ทฤษฎีปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงอธิบายว่า หากฝ่ายรัฐใช้ความรุนแรงกับขบวนการเคลื่อนไหวที่ไม่ใช้ความรุนแรงจะส่งผลสะท้อนกลับเชิงลบต่อรัฐเอง (backfire) ทำให้สูญเสียความชอบธรรมทั้งในสายตาของสาธารณะหรือฝ่ายที่สามซึ่งไม่ใช่คู่ขัดแย้งโดยตรง และในสายตาของคนในระบอบที่ค้ำจุนรัฐ หากคนกลุ่มนี้ผลการสนับสนุนรัฐ ก็จะทำให้ผู้ปกครองไม่อาจถืออำนาจอยู่ได้

อย่างไรก็ตาม การปราบปรามขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนโดยรัฐในช่วงปี 2563-2564 กลับไม่ส่งผลทางลบต่อรัฐมากพอที่จะทำให้ผู้นำรัฐชนวนหรือสูญเสียอำนาจ จากปัจจัยของ 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้องดังนี้

#### 1. แนวทางและกรอบประเด็นของการเคลื่อนไหว

องค์ประกอบสองส่วนสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของการเคลื่อนไหว คือ การรักษาวินัยของการไม่ใช้ความรุนแรง และกรอบประเด็นที่ได้รับการสนับสนุนจากสังคมในวงกว้าง ด้านวินัยของขบวนการเคลื่อนไหว ดังที่ได้อธิบายข้างต้นว่า ในระยะแรกผู้ร่วมเคลื่อนไหวให้ความร่วมมือกับ



แกนนำอย่างดี แต่เมื่อเวลาผ่านไป ข้อเรียกร้องยังไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งยังถูกฝ่ายรัฐขัดขวางด้วยน้ำมือสารเคมีหรือแก๊สน้ำตา ผู้เข้าร่วมจึงโกรธและอยากตอบโต้ ซึ่งยิ่งทำให้รัฐเห็นว่า ผู้ชุมนุมไม่ได้ชุมนุมด้วยความสงบ รัฐจึงใช้มาตรการที่หนักขึ้นอย่างกระสุนยาง มวลชนบางส่วนก็ยิ่งตอบโต้แรงขึ้น ยิ่งพลุบ้าง ประทัดบ้าง จนถึงขว้างปาของแข็ง ซึ่งผู้จัดการชุมนุมไม่อาจบอกกล่าวให้ออกจากจุดประทะได้ ท้ายที่สุดรัฐจึงใช้มาตรการล้อมจับ บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นดังที่เกิดขึ้นกับเยาวชนที่สามเหลี่ยมดินแดง โดยที่กระแสความเห็นอกเห็นใจมีน้อย

ผู้สื่อข่าวอาวุโสสามท่านที่ให้สัมภาษณ์กับงานวิจัย เห็นไปในทำนองเดียวกันว่า การเคลื่อนไหวของเยาวชนในช่วงปี 2563-2564 แม้จะไม่มีภาพของการตีใช้อาวุธเหมือนขบวนการก่อนหน้านี้ แต่การเคลื่อนไหวระยะหลังที่มีการตอบโต้ขว้างปาสิ่งของใส่เจ้าหน้าที่ ไปจนถึงใช้หนังสือตึก ลูกกระพรวน ยิ่งใส่ตำรวจก็ทำให้ถูกมองว่า เป็นการเคลื่อนไหวที่เริ่มออกนอกแนวทางไม่ใช้ความรุนแรง ผู้สื่อข่าวอาวุโสที่มีตำแหน่งในสภาการสื่อสารมวลชนแห่งชาติ ยกตัวอย่างว่าการเผาป้อมจราจรที่สามเหลี่ยมดินแดง เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง เพราะเป็นรูปแบบการประท้วงที่ไม่ได้รับการยอมรับในสังคมไทย ทำให้ขบวนการเสียความชอบธรรม (สัมภาษณ์ 27 ตุลาคม 2565)

บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์แนวการเมือง ให้ข้อคิดว่า แม้จะมีข้อสงสัยว่าการเคลื่อนไหวสันติวิธีจะนำไปสู่ชัยชนะได้จริงหรือไม่ ก็ต้องถามกลับเช่นกันว่า “ผู้ไปยิงหนังสือตึกไปจะชนะหรือไม่ ผู้ไปเผารถไปนั้นแหละยิ่งแพ้” เพราะยังมีภาพปรากฏว่าขบวนการเคลื่อนไหว มีการเตรียมอุปกรณ์ไว้ตอบโต้ เช่น หนังสือตึก ลูกแก้ว รวมถึงจำพวกกระเบิดเพลิง นอกจากนี้ไม่เกิดประโยชน์แล้วยังเป็นโทษกับขบวนการยิ่งกว่า (สัมภาษณ์ 27 ตุลาคม 2565) เพราะเป็นเหตุให้รัฐใช้กำลังปราบปราม อ้างว่าเพื่อควบคุมสถานการณ์ ทำให้รัฐไม่สูญเสียความชอบธรรมอย่างชัดเจน กลายเป็นข้อถกเถียงในรายละเอียดว่า มาตรการที่รัฐใช้เหมาะสม ได้สัดส่วนหรือไม่ หรือใครเป็นผู้ริเริ่มก่อความรุนแรงก่อน

สอง การกำหนดกรอบประเด็นของการเคลื่อนไหว เนื่องด้วยเป้าหมายของการเคลื่อนไหวในช่วงปี 2563-2564 ยกระดับไปสู่ประเด็นการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ซึ่งเป็นประเด็นที่อ่อนไหวในสังคมไทย ในคราวที่นางสาวปณิสยา อานแถลงการณ์ 10 ข้อ เรื่องการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ในวันที่ 10 สิงหาคม 2563 ก็เกิดขึ้นท่ามกลางการตบตะลึงของสังคม เพราะแทบจะไม่เคยมีการอภิปรายเรื่องดังกล่าวในที่สาธารณะในสังคมไทย สื่อมวลชนก็ระมัดระวังหรือให้พื้นที่ในการถกเถียงเรื่องดังกล่าวน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีการวิจารณ์รัฐบาลที่เปิดกว้างมากกว่า ทำให้กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวมีช่องทางในการสื่อสารอธิบายเหตุผลของข้อเรียกร้องประเด็นนี้ได้จำกัด

ในขณะที่มีคนอีกจำนวนมากที่ยังรู้สึกเทิดทูนสถาบันกษัตริย์ ในระดับที่เห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควรแตะต้อง แม้การถกเถียงด้วยเหตุผลอย่างสุภาพก็ถูกนับว่า เป็นความรุนแรงในความรู้สึกของคนหลายคน การสำรวจเชิงปริมาณของงานวิจัยชิ้นนี้ที่สำรวจกลุ่มตัวอย่าง 500 คน ในกรุงเทพมหานครโดยกระจายแบบสอบถามให้ครอบคลุมทั้งช่วงอายุ การศึกษา รายได้ และที่อยู่หรือที่ทำงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับว่า ขบวนการเคลื่อนไหวสามารถเรียกร้องในประเด็น

ปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ได้มีร้อยละ 48.8 ของกลุ่ม ซึ่งน้อยกว่าการเรียกร้องในประเด็นอื่น ๆ เช่น ปัญหาชาวบ้าน เศรษฐกิจปากท้อง (ร้อยละ 92.0) การต่อต้านหรือขับไล่รัฐบาล (ร้อยละ 77.4) การปฏิรูปกองทัพ (ร้อยละ 74.4)

การที่ประชาชนราวครึ่งหนึ่งเห็นว่า ขบวนการเคลื่อนไหวไม่ควรจะต้องประเด็นปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ เมื่อรัฐใช้มาตรการทางกฎหมายจึงมีฝ่ายที่เห็นด้วยกับรัฐ ผู้สื่อข่าวอาวุโสท่านที่สองวิเคราะห์ว่า “รัฐบาลเองก็มีความชอบธรรมที่จะใช้มาตรการทางกฎหมายและการรักษาความสงบ เพราะตอนนี้รัฐบาลไม่ได้เป็นเป้าของการถูกโจมตี แต่ที่ถูกโจมตีคือที่เหนือกว่า ดังนั้นรัฐบาลจึงจะบอกว่าไม่ได้ทำเพื่อปกป้องตัวเอง แต่ปกป้องสิ่งที่เหนือกว่า” (สัมภาษณ์ 19 ตุลาคม 2565)

## 2. การปราบปรามอย่างชาญฉลาดของฝ่ายรัฐ

Kurtz and Smithey (2018, 185-214) และ Erica Chenoweth (2021, 233-8) วิเคราะห์สอดคล้องกันว่า รัฐเรียนรู้และปรับตัวโดยใช้การปราบปรามอย่างชาญฉลาด (smart repression) ที่มีเป้าหมายสำคัญคือ ลดทอนความชอบธรรมของขบวนการเคลื่อนไหว จึงเป็นการบั่นทอนความสามารถของขบวนการในการระดมฐานมวลชนขนาดใหญ่ การแปรพักตร์ และการรักษาวินัยของขบวนการ Kurtz and Smithey (2018, 185-214) อธิบายถึงกลวิธีของรัฐเป็นการไล่ระดับต่อเนื่องตั้งแต่การใช้ความรุนแรงอย่างโจ่งแจ้งเพื่อขู่ปราบให้กลัว จนถึงวิธีการที่แยบยลที่สุด

การปราบปรามอย่างชาญฉลาดที่รัฐไทยในการบั่นทอนขบวนการเคลื่อนไหว ที่เห็นได้ชัดมีสี่วิธีได้แก่ หนึ่ง ใช้วิธีการที่ไม่อันตรายถึงแก่ชีวิต (less-lethal methods) (Lester R. Kurtz and Lee A. Smithey 2018, 193-195) ด้วยการใช้อุปกรณ์ควบคุมฝูงชน เช่น ฉีดน้ำผสมสารเคมี แก๊สน้ำตา กระสุนยาง รวมถึงการใช้กระบอกตีผู้ชุมนุม ต่างจากการสลายการชุมนุมปี 2553 ที่ใช้ทหารและกระสุนจริง จึงทำให้เกิดการสูญเสียจำนวนมาก แน่นอนว่า การใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชน ต้องถูกกำกับว่าใช้อย่างถูกวิธี ซึ่งก็มีกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐถูกวิพากษ์วิจารณ์ เช่น การรุมตีผู้ชุมนุมทั้ง ๆ ที่ผู้ถูกจับกุมยอมจำนนแล้ว การยิงกระสุนยางระดับสูงจนเป็นเหตุให้สูญเสียดวงตาหรืออวัยวะในกระเพาะปัสสาวะ แต่เครื่องมือเหล่านี้ไม่ได้นำไปสู่การเสียชีวิต กระแสวิจารณ์จึงคงอยู่ไม่กี่ปีกว่าลดระดับลง ยกเว้นกรณี วาฤทธิ์ สมน้อย เยาวชนอายุ 15 ปี ที่ถูกยิงบริเวณ สน. ดินแดง และเสียชีวิตในเวลาต่อมา (Bangkok Post 2021b) นอกจากนี้ การนำตุ๊กตาทนเนอร์มาขว้างกันผู้ชุมนุมแทนการใช้ตำรวจควบคุมฝูงชนมากขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงการประจัญหน้าและความตึงเครียด

สอง การปลุกปั่นชักใยสถานการณ์ (manipulation) (Lester R. Kurtz and Lee A. Smithey 2018, 197-200) เป็นการทำให้ฝ่ายผู้ชุมนุมอ่อนแอลง เช่น การยอมรับข้อเรียกร้องของกลุ่มหนึ่ง และเลือกกดปราบอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นการผลักให้กลุ่มที่มีข้อเรียกร้องสูงให้โดดเดี่ยวและหันไปใช้วิธีการรุนแรง ซึ่งก็จะมีผลถูกโดดเดี่ยวและถูกปราบปรามมากขึ้น เช่น ฝ่ายรัฐจะพูด

เสมอว่า การต่อต้านรัฐบาลหรือแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นข้อเรียกร้องที่ยอมรับได้ แต่ข้อเรียกร้องในประเด็นปฏิรูปสถาบันกษัตริย์นั้นเกินพาดาน ทำให้เกิดกระแสต่อต้านกลุ่มที่ผลักดันประเด็นปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ในด้านวิธีการ กลุ่มเยาวชนที่สามเหลี่ยมดินแดง ถูกเลือกปฏิบัติแตกต่างจากนักเรียน นิสิต นักศึกษาที่ใช้วิธีการชุมนุมปราศรัยหรือมีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์บ้าง รัฐโหดเหี้ยมกลุ่มเยาวชนที่สามเหลี่ยมดินแดง ว่าเป็นพวกป่วนเมือง ทำให้เมื่อรัฐใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนที่ไม่ถูกหลักวิธี ก็ไม่เผชิญกับกระแสวิพากษ์วิจารณ์มากนัก

สาม การสถาปนาอำนาจนำ (hegemony) (Lester R. Kurtz and Lee A. Smithey 2018, 206-7) ในการนิยามความหมายของการเคลื่อนไหว งานวิจัยของประจักษ์ ก้องกีรติ ศึกษาวิธีคิดของรัฐก่อนจะใช้ความรุนแรง พบว่า รัฐสร้างวาทกรรมสองชุดต่อการเคลื่อนไหวปี 2563 -2564 เพื่อลดทอนความชอบธรรม คือ ทำให้สถาบันกษัตริย์เสื่อมเสียในกรณีของนิสิตนักศึกษา และเป็นมือป่วนเมืองในกรณีเยาวชนทะเลชุบศวที่สามเหลี่ยมดินแดง (Prajak Kongkirati 2023) ในแง่มุมด้านสันติวิธี รัฐนำเสนอภาพว่า ขบวนการเคลื่อนไหวเป็นผู้ใช้ความรุนแรง ดังคำแถลงของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า คืนวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2564 ที่มีการขว้างปาวัตถุของแข็งใส่เจ้าหน้าที่ตำรวจ จนมีเจ้าหน้าที่ตำรวจบาดเจ็บ 23 นาย (Thai PBS World. 2021a) เช่นเดียวกับกรณีที่สามเหลี่ยม ก็แสดงตัวเลขเจ้าหน้าที่ตำรวจที่บาดเจ็บเพราะถูกเยาวชนที่สามเหลี่ยมดินแดง ทำให้เมื่อเจ้าหน้าที่ใช้เครื่องมือที่ค่อนข้างรุนแรงอย่างกระสุนยาง สังคมจึงมองว่ายอมรับได้

สี่ ใช้กฎหมายหรือการปฏิบัติที่มีความชอบธรรมน้อย (Pseudo legitimate laws and practices) (Chenoweth 2021, 236-8) บั่นทอนความเข้มแข็งของขบวนการ นั่นคือดำเนินคดีทางกฎหมายจับกุม และไม่ให้ประกันตัว แม้ในระหว่างที่คดียังไม่ได้ถูกศาลตัดสินจนถึงที่สุด ส่งผลให้ขบวนการเผชิญอุปสรรค และต้องหันเหจากข้อเรียกร้องหลักมาสู่การเรียกร้องให้ประกันตัวแกนนำและผู้เข้าร่วมขบวนการ

### 3. กระแสสาธารณะ ไม่สนับสนุนการสนทนาอย่างอารยะ

ดังที่งานศึกษาก่อนหน้านี้แสดงให้เห็นว่าสังคมที่แตกแยกอย่างลึกซึ้งเป็นอุปสรรคที่จะเกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนระหว่างคนที่เห็นต่าง โดยเฉพาะประเด็นการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ที่การอภิปรายหัวข้อดังกล่าว กลายเป็นประเด็นล่อแหลม ผู้คนเห็นต่างกันอย่างสุดขั้ว ระหว่างขบวนการเยาวชนที่เห็นว่าเป็นเรื่องที่ควรอภิปรายถกเถียงได้ กับกลุ่มคนที่ไม่ต้องการแม้แต่ให้เกิดการอภิปราย เพราะแสดงถึงการไม่เคารพสถาบันกษัตริย์ ส่วนคนกลุ่มกลาง ๆ ก็ค่อนข้างระมัดระวังในการแสดงออก จึงกลายเป็นมีแต่กลุ่มที่เห็นตรงข้ามแสดงออก โดยไม่มีโอกาสได้รับฟังเหตุผลซึ่งกัน ตัวอย่างการอภิปรายประเด็นสถาบันกษัตริย์ที่เกิดขึ้นน้อยมากในช่วงปี 2563-2564 เช่น สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐจัดโต้วาทีระหว่างกลุ่มคณะราษฎรกับผู้ที่ไม่เห็นด้วย ส่วนพื้นที่มหาวิทยาลัย ผู้บริหารมหาวิทยาลัยก็มักจะแสดงความ “ไม่สบายใจ” หรือกดดันไม่ให้มีการอภิปรายในหัวข้อเหล่านี้

### สรุปบทเรียนแนวทางไม่ใช้ความรุนแรงโดยขบวนการเคลื่อนไหว

บทความวิจัยชิ้นนี้วิเคราะห์การใช้สันติวิธีในทางปฏิบัติในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง โดยศึกษาการเคลื่อนไหวของขบวนการเยาวชนในช่วงปี 2563-2564 เพื่อทำความเข้าใจเงื่อนไขในทางปฏิบัติที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวที่เริ่มต้นจากแนวทางไม่ใช้ความรุนแรงปรับเปลี่ยนกลายเป็นมีผู้ใช้ความรุนแรงเชิงตอบโต้ (reactive violence) ที่แม้ไม่ใช่อาวุธ (unarmed violence) แต่ก็มีส่วนที่ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจบาดเจ็บ โดยที่ขบวนการส่วนใหญ่ยังไม่ใช้ความรุนแรง

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นมากกว่าการตำหนิว่า ขบวนการเคลื่อนไหวขาดการเตรียมความพร้อมด้านวินัยเพื่อรักษาเส้นแนวทางไม่ใช้ความรุนแรง แต่สืบค้นทำความเข้าใจความรู้ในเชิงปฏิบัติของผู้จัดการชุมนุม โดยแสดงให้เห็นว่า มีผู้ร่วมเคลื่อนไหวส่วนหนึ่งเห็นว่า เพียงแค่มาฟังปราศรัยไม่อาจนำไปสู่เป้าหมาย อีกทั้งไม่พอใจการถูกสลายจากรัฐ จึงต้องการตอบโต้โดยไม่รับฟังคำแนะนำของแกนนำในเรื่องหลีกเลี่ยงการปะทะ คนกลุ่มนี้โดยมากไม่ใช่คนที่รัฐส่งเข้ามาเพื่อทำลายความชอบธรรมของขบวนการ ดังนั้น ผู้จัดการชุมนุมจึงเรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงการเคลื่อนไหว ขบวน เพราะมีโอกาสปะทะกับเจ้าหน้าที่ และใช้จัดการชุมนุมแบบไม่มีแกนนำ เพื่อให้ผู้ร่วมเคลื่อนไหวได้แสดงออกตามที่เห็นสมควร ขณะเดียวกันก็ไม่มีแกนนำที่จะต้องถูกดำเนินคดี แต่ยังคงมีการจัดการเพื่อให้ผู้ชุมนุมที่ไม่ต้องการปะทะ ได้ออกมาจากพื้นที่เสี่ยง

ประเด็นต่อมา บทความอธิบายให้เห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้การปราบปรามสลายการเคลื่อนไหวโดยรัฐ ต่อผู้ชุมนุม แต่กลับไม่ทำให้รัฐเสียความชอบธรรม ดังที่ทฤษฎีปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงอธิบาย เป็นเพราะขบวนการมีการตอบโต้เจ้าหน้าที่รัฐแม้จะไม่ใช่อาวุธ แต่ก็มีผลให้สังคมมองว่า ขบวนการเคลื่อนไหวใช้ความรุนแรงร่วมด้วย ตลอดจนกรอบประเด็นข้อเรียกร้องประเด็นสถาบันกษัตริย์ซึ่งสังคมมีพื้นที่ให้ถกเถียงน้อย ทำให้ขบวนการยากที่จะสื่อสารถึงกลุ่มคนที่ยังไม่เข้าใจหรือเห็นต่าง นอกจากนี้ รัฐก็ยังมีการเรียนรู้ใช้วิธีการปราบปรามอย่างชาญฉลาด ไม่ใช่อาวุธที่ทำให้ถึงขั้นเสียชีวิต ลดทอนความชอบธรรมของการเคลื่อนไหว เพื่อให้สังคมคล้อยตามว่า รัฐมีความจำเป็นต้องปราบปรามขบวนการเคลื่อนไหวและใช้เครื่องมือที่เหมาะสมแล้ว การที่รัฐปรับตัวใช้การปราบปรามอย่างแยบยลเพื่อไม่ส่งผลกระทบย้อนกลับทางลบ ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวต้องระมัดระวังการออกนอกแนวทางไม่ใช้ความรุนแรง เพราะจะกลายเป็นฝ่ายเสียความชอบธรรมเสียเอง

บทความวิจัยไม่อาจแนะนำ “ข้อควรปฏิบัติ” ต่อขบวนการเคลื่อนไหว เพราะท้ายที่สุดขึ้นอยู่กับผู้เกี่ยวข้องในขบวนการเคลื่อนไหวที่จะสรุปบทเรียน และเป็นผู้ตัดสินใจในสถานการณ์จริง อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มที่ดีที่ผู้ให้ข้อมูลจากขบวนการหลายกลุ่ม เช่น แนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม กลุ่มทะลุฟ้า กลุ่มพลเมืองได้กลับ ตระหนักถึงการเตรียมรับสถานการณ์ถูกสลายอย่างมีวินัย และจำเป็นต้องรักษาแนวทางไม่ใช้ความรุนแรง ท้ายที่สุด ผู้เขียนหวังว่า บทความชิ้นนี้จะแสดงให้เห็นว่า ความรุนแรงไม่เป็นประโยชน์ต่อขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการเคารพอย่างเท่าเทียม

## References

- Anisin, Alexei. 2020. "Debunking the Myths Behind Nonviolent Civil Resistance." *Critical Sociology* 46 (7–8): 1121–39.  
<https://doi.org/10.1177/0896920520913982>.
- Anusorn Unno. 2012. "[We Come in Peace: Santi Withi Shabab Khon Seau Dang". [We Come in Peace: Red Shirt's Nonviolence action]. In *Truth for justice: the April-May 2010 crackdown*. edited by Chaithawat Tulathon. Bangkok: The People's Information Center: The April-May 2010 Crackdowns (PIC) (in Thai)
- Anusorn Unno, Samchai Sresunt, Saowanee T. Alexander, Asama Mungkornchai, and Chaipong Samnieng. 2023. *Hai Man Chob Thi Run Lao*. [Let It End In Our Generation]. Bangkok: Saengdao. (in Thai)
- Atthitthan Kongsup. 2010. "Ngan Asasamak Kab Kan Kae Panha Cheang Santi Withi" [Volunteer Work And Nonviolent Resolution]. *Journal of Development Studies, Puey Ungphakorn School of Development Studies Thammasat University* 7 (1): 1-8 (in Thai)
- Bangkok Post. 2021a. "Police and protesters face Off Again". *Bangkok Post*. October 29, 2021. Accessed August 22, 2023.  
<https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/2067647/police-and-protesters-face-off-again>.
- Bangkok Post. 2021b. "Boy Shot Outside Police Station Dies". *Bangkok Post*. February 13, 2021. Accessed August 22, 2023.  
<https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2205787/boy-shot-outside-police-station-dies>.
- Chaiwat Satha-Anand 1990. *Ta Tai Thang Leok: Khwam Runraeng Lae Mai Shai Khwam Runraeng* [Challenge the Alternative: Violence and Non-Violence]. Bangkok: Komolkeemthong Foundation. (in Thai)
- Chaiwat Satha-Anand. 2003. *Awut Mi Chiwit? Naeokit choeng wiphak waduai khwamrunraeng*. [Is weapon organic? Critical concepts about violence]. Bangkok: Sameskybook. (in Thai)
- Chaiwat Satha-Anand. 2010. *Khwamrunraeng Son/Ha Sangkhom Thai*. [Violence Searches / Hides Thai Society]. Bangkok: Matichon. (in Thai)
- Chaiwat Satha-Anand. 2016a. *Phuenthi santi withi honthang sangkhom thai: Khwamru Khwamlab kham songcham*. [Nonviolence Space Thailand Future: Knowledge, Secret, Memory]. Bangkok: Protestista. (in Thai)
- Chaiwat Satha-Anand. 2016b. *Santi Withi Senthang Su Santiphap*. [Nonviolence: way to peace]. Bangkok: Thailand Science Research and Innovation (TSRI). (in Thai)
- Chalat Pratheuangrattana. 2014. "Nonviolent Action ?: Kamnan Style". [Nonviolent action ? Head of sub-district's style]. *King Prajadhipok's Institute Journal* 12 (3): 66-81 (in Thai)
- Chanchai Chaisukkosol. 2016. "Meu Dai Thi Kansadaeng Khwam Klead Shang Klay Pen Kan Shai Khwam Runraeng" [When Hate Becomes Violence Action]. In



- Nonviolence Space Thailand Future: Knowledge, Secret, Memory*, edited by Chaiwat Satha-Anand, 34593-. Bangkok: Protestista. (in Thai)
- Chantana Banpasirichote Wungaeo. 2004. *Kham Khaochai Beongton Keawkab Santi Withi Lae Thammashat Khong Khwamkadyaeng Nai Sangkhom Thai* [Basic Understanding about Nonviolent Action and Nature of Conflicts in Thai Society]. Nonthaburi: Peace and Governance, King Prajadhipok's Institute. (in Thai)
- Chayanit Poonyarat. 2010. "Sib Sam Khwam Lab Lae Santi Within Ai Sangkhom Thai". [Thirteen Secrets About Nonviolent Action And Thai Society]. *King Prajadhipok's Institute Journal* 8 (1): 1-16. (in Thai)
- Chayanit Poonyarat. 2016. "Kan Samruad Ong Khwamru Santo Seuksa Lae Kan Feuobrom Santi Within Ai Sangkhom Thai". [Nonviolence Studies and Nonviolent Training in Thai Society: State of The Art]. In *Nonviolence Space Thailand Future: Knowledge, Secret, Memory*, edited by Chaiwat Satha-Anand, 1-28. Bangkok: Protestista. (in Thai)
- Chenoweth, Erica. 2021. *Civil Resistance: What Everyone Needs to Know®*. New York, NY: Oxford University Press.
- Cress, Daniel M., and David A. Snow. 2000. "The Outcomes of Homeless Mobilization: The Influence of Organization, Disruption, Political Mediation, and Framing." *American Journal of Sociology* 105 (4): 1063–104.
- Galtung, Johan. 2007. *Conflict transformation by peaceful means (The transcend method)*. Translated by Decha Tangseefa. Bangkok: Kobfai Publishing. (in Thai)
- Galtung, Johan. 2013. *Transcend and Transform: An Introduction to Conflict Work*. Translated by Gothom Arya. Bangkok: Amarin Printing & Publishing. (in Thai)
- Gregg, Richard Bartlett. 2022. *The Power of Non-violence*. Translated by Phra Pracha Hutanuwatra, Paisal Visalo, Pajjong Laisakul, and Santisuk Sophonsiri. Bangkok: Semsikkhalai. (in Thai)
- Janjira Sombatpoonsiri. 2016. "Khao Santi Withi Ma Rao Ko Santi Withi Klab Khanmuang Khong Patisamphan Rawang Phuchumnum Kab Chaonathi Rat" [When They Use Nonviolent Action, We Employ Nonviolent Action to: Politics of Nonviolent Interaction Between Protesters and Government Officials in Case Protest at The Pattani Ventral Mosque, 31May – 4 June 2007]. In *Nonviolence Space Thailand Future: Knowledge, Secret, Memory*, edited by Chaiwat Satha-Anand, 189-245. Bangkok: Protestista. (in Thai)
- Jularat Damrongviteetham. 2016. "Santi Asa Sakkhi Phayan: Patibankan Thammada Saman Phue Yabyang Khwamrungraeng Doy Fai Thi Sam". [Nonviolent Witness: Ordinary Practice For Preventing Violence by A Third Party]. In *Nonviolence Space Thailand Future: Knowledge, Secret, Memory*, edited by Chaiwat Satha-Anand, 77-135. Bangkok: Protestista. (in Thai)
- Kanokrat Lertchoosakul. 2021. *Songkhram Yen (Nai) Rawang Bo Khaw*. [Cold War (in) Between White Ribbon]. Bangkok: Matichon. (in Thai)

- Khaosod English. 2020. "Shots Fired; Explosive Thrown at Protesters; Injuries Reported". *Khaosod English*, November 25, 2020. Accessed August 22, 2023. <https://www.khaosodenglish.com/news/crimecourtsalamity/2020/11/25/shots-fired-explosive-thrown-at-protesters-injuries-reported/>.
- Kurtz, Lester R., and Lee A. Smithey. 2018. *The Paradox of Repression and Nonviolent Movements*. New York: Syracuse University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt20p56zh>.
- Martin, Brian. 2015. "From Political Jiu-Jitsu to the Backfire Dynamic: How Repression Can Promote Mobilization". In *Civil Resistance: Comparative Perspective on Nonviolent Struggle*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Mendoza, Mendoza. 2009. "'People Power' in the Philippines, 1983-86". In *Civil Resistance and Power Politics: The Experience of Non-violent Action from Gandhi to the Present*, edited by Adam Roberts and Timothy Garton Ash. Oxford: Oxford University Press.
- Nepstad, Sharon Erickson. 2015. "How Regimes Counter Civil Resistance Movements: The Cases of Panama and Kenya". In *Civil Resistance: Comparative Perspective on Nonviolent Struggle*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Nonviolent Strategic Project for Thai Society in The Twenty-First Century. 2011. "Botreaan Chak Kan Shumnum Lae Khwam Runraeng Thang Khanmuang Nai Shuang Dern Minakhom Theung Dern Phresaphakhom Song Ha Ha Sam". [Lessons from Demonstrations and Political Violence During March to May 2010]. *TRF Forum* 2(6): 3-24. (in Thai)
- Norman, Julie M. 2015. "'We Do not Work for Peace': Reframing Nonviolence in Post-Oslo Palestine". In *Civil Resistance: Comparative Perspective on Nonviolent Struggle*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Nusser Yeemhad. 2018. "Santi Withi Sheong Ruk: Koraniseuksa Khreau Khai Nakseuksa Prashashon Patirup Prathed Thai (KPT)". [Proactive Pacifism the Case of Students and People's Network for Thailand's Reform (STR)]" *Journal of Social Development* 20 (2): 101-15. (in Thai)
- Onken, Monika, Dalilah Shemia-Goeke, and Brian Martin. 2021. "Learning from Criticisms of Civil Resistance." *Critical Sociology* 47 (7-8): 1191-203. <https://doi.org/10.1177/08969205211025819>.
- Paige, Glenn D. 2009. *Nonkilling global political sciences*. Translated by Sirote Klampaiboon. Bangkok: Kobfai Publishing. (in Thai)
- Pakawadee Suphunchitwana. 2016. "Patibatkan Rai Khwamrunraeng Bon Senthang Wishaship : Korani Seuksa Bukkhalakon Thang Kan Phaet Nai Pheunthi Sam Changwat Shai Daen Tai". [Nonviolent Action on A Professional Way: A Case Study of Medical Personels in Three Southern Border Provinces]. In *Nonviolence Space Thailand Future: Knowledge, Secret, Memory*, edited by Chaiwat Satha-Anand, 137-87. Bangkok: Protestista. (in Thai)
- Panya Parmkaew. 2017. "Phonlaleorn Mai Mi Awaut Kab Khan Tidtam Dulae

- Khwaam Runraeng: Seuksa Korani Sunkhomun Nai Shuang “Pid Krungthep”. [Unarmed Civilians and Violence Monitoring: A Case Study of CCTWW during “Bangkok Shutdown”]. *Journal of Social Research* 40 (2): 189-235. (in Thai)
- Phra Paisal Visalo. 1986. “Achan Puay Kab Klum Prasanngan Sassanha Pheu Sangkhom” [Dr. Puay and Coordinating Group for Religion and Society]. *Visalo*, March 17, 1986. Accessed June 15, 2022.  
<https://www.visalo.org/article/person24Puay2.htm>
- Phra Sopa Dhammateepo. 2020. “Santi Withi Kab Kan Kaekhai Panha Khwaam Khadyaeng Nai Sangkhon Thai”. [Peaceful Way and Solution the Conflict in Society]. *The Journal of Institute of Trainer Monk Development* 3 (1): 25-33. (in Thai)
- Phraiwai khenphrom. 2013. “Padchai Thi Pen Uppasak To Kan Mai Shai Khwaamrunraeng Thang Sangkhom Lae Kanmuang Pheu To Tan Amnad Rat Lae Patibatkan Arayakhadkheun Nai Miti Kan Reakrong Khwaam Yititham Thang Sangkhom”. [Threat Factors of toward Social and Political Non-Violence of Resistance to Civil Government and Civil Disobedience Practices in Dimension of Requesting Social Justice”. *Journal of Humanities & Social Sciences* (2) 30: 1-22. (in Thai)
- Phramaha Bovornvit Ratanachoto. 2021. “Santi Withi Sheong Phut: Naewkhid Lae Withi Haeng Kanpatibat Nai Sangkhom Ruam Samai”. [Buddhist Peaceful Methods: Concepts and Methods of Practice in Contemporary Society]. *Nakhon Lampang Buddhist's Journal* 10 (3): 198-209. (in Thai)
- Prajak Kongkirati. 2023. “Khwaam Runraeng Thang Kanmuang Doy Rat Nai Sangkhom Thai: Baebphaen Withikiod Lae Kan Hai Khwaam Shobtham Kab Khwaam Runraeng Chak Song Ha Si Paed Theung Padchuban”. [State Violence in Thailand: Pattern, Way of Thinking, and justification of violence from 2005 to present]. Bangkok: National Research Council of Thailand (NRCT). (in Thai)
- Prapat Pintobtang. 1998. *Kan Muang Bon Thong Thanon: Kao Sib Kao Wan Samatsha Khon Chon*. [Politics on the Street: Ninety-nine Days of the Assembly of the Poor]. Bangkok: Krirk University. (in Thai)
- REUTERS. 2020. “Thai PM ‘Concerned’ After Student Protest New Demands on Monarchy The Demonstration at Thammasat Proposes Monarchy Reform.” *REUTERS*, August 11, 2020. Accessed August 22, 2023.  
<https://www.reuters.com/article/thailand-protests-idINKCN2570LW>
- Schock, Kurt. 2015. *Civil Resistance Today*. 1st edition. Cambridge, UK: Polity.
- Sean, Chabot. 2015. “Making Sense of Civil Resistance: from Theories and Techniques to Social Movement Phronesis. In *Civil Resistance: Comparative Perspective on Nonviolent Struggle*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Sharp, Gene. 1973. *The Politics of Nonviolence Action*. Vol 3. Boston: Porter Sargent Publishers.
- Sharp, Gene. 1986. *Power, Struggle and Defense (The Politics of Nonviolent*

- Action). Translated by Chaiwat Satha-Anand, and Khomsan Hutaphaet. Bangkok: Komol Publishing. (in Thai)
- Sharp, Gene. 2008. "Nonviolent Action." In *Encyclopedia of Violence, Peace, & Conflict (Second Edition)*, edited by Lester Kurtz, 1373–80. Oxford: Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-012373985-8.00116-1>.
- Sharp, Gene. 2013. *Waging nonviolent struggle: 20th century practice and 21st century potential*. Winnipeg, Manitoba: Media Production Services Unit, Manitoba Education.
- Sharp, Gene, Joshua Paulson, Christopher A. Miller, and Hardy Merriman. 2005. *Waging Nonviolent Struggle: 20th Century Practice And 21st Century Potential*. Boston: Extending Horizons Books.
- Snow, David A., E. Burke Rochford, Steven K. Worden, and Robert D. Benford. 1986. "Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation." *American Sociological Review* 51 (4): 464–81. <https://doi.org/10.2307/2095581>.
- Somchai Preechasinlapakun. 2017. "Santi withi thi hai pai". [The Missing Nonviolence]. *The 101 World*, July 12, 2017. Accessed March 28, 2021. <https://www.the.101world/the-missing-non-violence/> (in Thai)
- Sorasak Ngamcachonkulkid. 2015. Nakrob Santi Withi: Prawatsat Tamra Lae Wathakam Kan Thahan Thai". [Nonviolence Warriors: History, Textbook, and Discourse on Thai Military]. Bangkok: Thammasat University. (in Thai)
- Stephan, Maria J., and Erica Chenoweth. 2008. "Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict." *International Security*, 33 (1): 7–44.
- Stephan, Maria J., and Erica Chenoweth. 2015. *Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict*. Translated by Janjira Sombatpoonsiri. Bangkok: Kobfai Publishing. (in Thai)
- Supattra Jittasathien. 2010. "Kan Kae Khai Panha Khwam Runraeng Thang Kanmuang Khong Thai Phob Thang Tan Ching Rue?". [Is Finding a Solution to the Political Piolence in Thailand a Dead End?]. *King Prajadhipok's Institute Journal* 8 (1): 1-15. (in Thai)
- Thaiger. 2020. "Bangkok Police Prepare for Mass University Protest on September 19". *Thaiger*, September 20, 2020. Accessed July 2, 2023. <https://thethaiger.com/hot-news/politics/bangkok-police-prepare-for-mass-university-protest-on-september-19>.
- Thai PBS World. 2021a. "12 Ratsadon Protesters to be Questioned by Police About Feb 13th Protest at Supreme Court". *Thai PBS World*, February 21, 2021. Accessed July 5, 2023. <https://www.thaipbsworld.com/12-ratsadon-protesters-to-be-questioned-by-police-about-feb-13th-protest-at-supreme-court>.
- Thai PBS. 2021b. "Is Talugas part of two-pronged strategy by anti-government protesters?" *Thai PBS World*, August 29, 2021. Accessed August 22, 2023. <https://www.thaipbsworld.com/is-talugas-part-of-two-pronged-strategy-by-anti-government-protesters>.

- Vanchai Vatanasapt. 2006. *Khwam Kadyaeng Thang Ok Duay Santi Withi*. [Conflict, Nonviolent Resolution]. Nonthaburi: Peace and Governance, King Prajadhipok's Institute. (in Thai)
- Williams, Rhys H. 2004. "The Cultural Contexts of Collective Action: Constraints, Opportunities, and the Symbolic Life of Social Movements." In *The Blackwell Companion to Social Movements*, edited by David A. Snow, Sarah A. Soule, and Hanspeter Kriesi, 91–115. Oxford: Blackwell Publishing.